UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C

DR Köprülü, Mehmet Fuat
481 Anaṭoli beglikleri tārīhine
K64 ā'id noṭlar

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

3150

11/107

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/anatolibeglikler00kp

Köprülü, Mehmet Fuat
Anatoli beglikleri tarihine a'id notlar
١٩٢٧
LIBRARY
NOV 23 1967
UNIVERSITY OF TORONTO
DR
481
K64

آناطولی بکلکلری تاریخنه عائد نوطلر [٠]

کوپریلی زاده محمد فؤاد
استانبول دارالفنوننده « تورك ادبیاتی تاریخی » مدرسی

تورك ـ اسلام تاریخنك بلکه الك مجهول ساحه‌لرندن بری اولان آناطولی طوائف ملوکنه عائد تدقیقات ، اون آلتی سنه‌دن بری اولدقجه کنیشله‌مشدر ؛ تاریخی منابعك ، وبالخاصه سکه‌لرك وکتابه‌لرك، قسماً وقفیه‌لرك متمادی تدقیقی سایه‌سنده ملی تاریخمزك بودورینی هرکون داها واضح برشکلده بزه کوستره‌ن توحید بك، میرالای علی بك کبی پك محدود عالملرمز آراسنده ، خلیل ادهم بکی ایللك صفده ذکر ایتمکه مجبورز . تاریخ انجمنی مجموعه‌سنده آناطولی تورك اپیغرافیسی حقنده چوق قیمتلی مقاله‌لر و آیریجه « قیصریه شهری » کبی مستقل اثرلر نشرایده‌رك طوائف ملوك خصوصنده‌کی معلوماتی اهمیتلی بردرجه‌ده ایلرله‌تن موزه‌لر مدیر فاضلی ، بو حجماً کوچوك اثریله ، علم عالمنه، اپی زماندن بری محتاج اولدیغی پك قیمتلی بررهبر ویرمش اولیور. مؤلف، کندی متعدد مونوغرافیلرندن باشقا، طوائف ملوك حقنده بوکونه قدر یاپیلمش بوتون تدقیقاتك نتیجه‌لرینی بویوك برصلاحیت ووضوحله طوپلامش ، بوندن بویله بو ساحه اوزرنده چالیشه‌جق اولانلر ایچون صاغلام بر زمین حاضرلامشدر .. « له‌ن ـ پوول » ك کتابنده ، صوکرا « غالب ادهم » بکك و «توحید» بکك مسکوکات قاتالوغلرنده موجود معلوماتله بو کوچوك رساله محتویاتنی قارشیلاشدیره‌جق اولورسه‌ق، تورك علمنك شو صوك اون بش اون آلتی سنه ظرفنده « آناطولی طوائف ملوکی » دوری تدقیقاتی نه قدر بارز برشکلده ایلرله‌تمش اولدیغنی چوق ده‌رین برممنونیت وپك حقلی بر افتخار ایله کوره بیلیرز .

بوسوزلرمزدن، آناطولی بکلکلری تاریخنك آرتق لایقیله تنویر وایضاح ایدیلمش اولدیغی نتیجه‌سنی چیقارمامق لازم کلدیکنی ـ زائد اولسه بیله ـ تکرار ایده‌لم . اون آلتی سنه‌دن

[٠] خلیل ادهم : غربی آناطولیده سلچوقیلرك وارثلری [« له‌ن ـ پوول » ك «دول اسلامیه» نامنده‌کی انکلیزجه اثرینك تورکجه ترجمه‌سنه علاوه ایدیله‌رك ـ عثمانلیلر بحثی خارج اولمق اوزره ـ آیریجه طبع ایدیلمشدر ؛ عمومی طبعده ص ٢٦٩ ـ ٣١٩] ٥١ صحیفه ، ملی مطبعه ١٩٢٦

بری یاپیلان تدقیقلر والده ایدیلن نتیجه‌لر ـ اسکیسنه نظراً ـ چوق بویوك ومنونیت‌بخش اولمقله برابر ، بوندن صوکرا یورونه‌جك یول هنوز چوق اوزون وچوق زحمتلیدر. هنوز طوپلانمامش برچوق کتابه‌لر ، تدقیق ایدیله‌مش برییغین اثرلر ووقفیه‌لر واردر ؛ آناطولی سلجوقیلرینه وطوائف ملوك دورینه عائد « مفصل ابن بیبی تاریخی، آقسرایی تذکره‌سی، بزم‌ورزم، سلجوقنامه ترجمه‌سی» کبی پك محدود وچوق‌مهم منبعلربیله هنوز غیرمطبوعدر. کذلك بودورلره عائد مطبوع وغیرمطبوع عرب وعجم وخریستیان منابع تاریخیه‌سندن کافی درجه‌ده استفاده ایدیلدیکی اصلا ادعا اولونامیه‌جغی کبی ، بو عصرلردن‌قالان لسانی وادبی تورك متنلرندن‌ده آنجاق بر قاچ دانه‌سی طبع ایدیلمش ، دیکرلری حقنده حتی اك بسیط برفهرست بیله نشرایدیله‌مشدر . «انشای تاریخی» ایچون ضروری اولان بوکبی مالزمه‌نك فقداندن دولاییدرکه، بوقاراکلق دورلر حقنده هنوز «ترکیبی» ماهیتده مونوغرافیلره بیله تصادف ایده‌میورز . مع‌مافیه، بوتون بومطالعه‌لره ردیفاً، خلیل ادهم بکك بورساله‌سنی‌نام زماننده چیقمش عد ایتدیکمزی‌ده صاقلامایه‌جغز . بوندن بویله آناطولی طوائف ملوکی تاریخنك دینی ، ادبی ، لسانی ، سیاسی هر هانکی بر شعبه‌سیله اوغراشمق ایسته‌ینلر ، بواثر سایه‌سنده، بوکونه‌قدر الده‌ایدیلن مهم نتیجه‌لردن درحال خبردار اولاجقلر وبرچوق لزومسز زحمتلردن قورتولاجقلردر. ملی تاریخله علاقه‌دار اولان واوکا امکان مرتبه‌سنده خدمت ایتمك ایسته‌ین هرآناطولی کنجی، هرمعلم ، هرمدقق، بو حجماً کوچوك رساله‌یی یانندن آییرمامق ، دائما اوکا مراجعت ایتمك مجبوریتنده‌در .

امکان مرتبه‌سنده جغرافی براصوله اتباع ایدیله‌رك ترتیب اولونان بورساله‌ده صیراسیله شوبکلکلردن بحث‌اولونیور: پروانه اوغوللری، صاحب آتااوغوللری، قره‌سی ،صاروخان، آیدین ، ازمیر ، منتشا ، تکه ، اشرف ، حمید ، کرمیان اوغوللری ، دکزلی بکلری ، قارامان ، جاندار ، ذولقادر ، رمضان اوغوللری . ایکی صحیفه‌لك کوچوك بر مقدمه‌یی متعاقب ، مختصر برصورتده بوامارتلرك سیاسی حیاتلری ، بکلرك سلسله‌نامه‌لری وباشلیجه مأخذلر کوسته‌ریلیور ؛ یعنی « له‌ن ـ پوول » ك تعقیب ایتدیکی اصوله رعایت اولونیور . بزه ویردیکی بویك‌قیمتلی رهبردن دولایی محترم‌مؤلفنی حرارتله تبریك‌ایده‌رکن،بووسیله‌ایله، بعض کوچوك نقطه‌لرحقنده‌کی مطالعه‌لرمزك علاوه‌سنی مستقبل تدقیقات ایچون بوسبوتون فائده‌دن خالی کورمیورز .

ص ٢٧٥ — *قره‌سی اوغوللری* . بونلره عائد ذکرایدیلن منبعلر صیراسنده موسیو «قرامه‌رس» ك اسلام آنسیقلوپه‌دیسنده‌کی ـ اساس اعتباریله «مورتمان»ك تدقیقی، «احمدتوحید» بکك تتبعنامه‌سی وَ «نجیب عاصم ـ عارف» بکلرك تاریخنه استناد ایده‌ن ـ مقاله‌سی ایله، اسماعیل حقی بکك [قره‌سی ولایتی تاریخچه‌سی، استانبول، حسن طبیعت مطبعه‌سی، ١٣٤١] آدلی کتابی اونوتولمشدر . حالبوکه بوصوك اثرده قره‌سی اوغوللرینه عائد اپی طوپلو معلومات واردر.

بز بوراده، یالکز، اتنولوژی اعتباریله شایان دقت برنقطه اوزرنده براز اصرار ایتمك ایسته‌رز : اسماعیل حقی بك « قره‌سی » نك « قره‌عیسی » دن مخفف اولامایه‌جغنی سویله‌یه‌رك بالیکسرده چیقان « رزم » غزته‌سنك « ١٣٣٩ تموز » تاریخلی برمقاله‌سنی خلاصه‌ایدییور. « حاجی بکتاش ولی » ولایتنامه‌سنه استناد ایده‌ن اومقاله‌یه کوره، موغول استیلاسنده اورته آناطولیده قیرشهرنده وبالخاصه «صولوجه اویوك» ده اوتوران چپنی طائفه‌سی، بکلری «قره ایدی» ایله آیدین ایلنه کوچمشلر؛ «قره‌سی» آدی بو «قره ایدی» دن مخفف ایمش [ص ٧٢ و ٧٦]. فی‌الحقیقه، «حاجی بکتاش» ولایتنامه‌سنده، حاجی بکتاشك ورودی صیراسنده « صولوجه قره‌اویوك » جوارنده « چپنی » قبیله‌سنك بولندیغی و«یونس مقری» آدلی براولولری اولدیغی ذکر ایدیلیر . لکن بوکا عائد نه‌باشقا برتفصیلات ، نه‌ده موغول استیلاسی اوزرینه «آیدین» طرفلرینه مهاجرت حکایه‌سی موجوددر. اویله آکلاشیلیورکه بومقاله‌یی یازان ذات ، بزم « آناطولیده اسلامیت » عنوانلی برنجی مقاله‌مزده‌کی [ادبیات فاکولته‌سی مجموعه‌سی ، سنه ٢ ، صایی ٤ ، ایلول ١٣٢٨ ، ص ٣٠٨] معلوماتی آلمش واونی کندی تصورینه کوره ترکیب ایتمشدر. بزاوراده دیمشدك‌که : [بزه‌کوره « سماونه‌لی بدرالدین» قیامنده «دوبروجه»ده‌موجودیتنی کوردیکمز باطنی‌المذهب تورکلر، ٦٦٢ ده«صاری صالتق» معیتنده اورایه کیده‌ن و «قره‌سی اوغلی عیسی‌بك» زماننده قسماً آناطولی‌یه دونن « بابا اسحق » طرفدارلرینك بقایاسی اولدیغی کبی ، آیدین ایلنده « بایزید پاشا » ایله‌حرب ایده‌ن آتشین و متعصب تورکمنلرده مؤخراً آیدین ایلنه هجرت ایتمش باباٸی تورکمنلرینك حفیدلریدر. کذلك بوکونکی تخته‌جیلر، چپنیلر، داهادوغروسی بوتون آناطولی قیزیلباشلری ده بونلردن ـ یعنی بواسکی باباٸی بقیه‌لرندن ـ عبارتدر] . عین مقاله‌ده « چپنیلر » حقنده براز ایضاحات ویرلمش اولدیغی کبی ، مؤخراً تورکیات مجموعه‌سنك ایلك صایسنده‌ده آناطولیده‌کی «چپنیلر» حقنده داها اطرافلی معلومات نشرایدلمشدر [اوغوز اتنولوژیسنه

عائد تاریخی نوطلر ، ص ٢٠٦ ـ ٢٠٩] . ایشته اسماعیل حقی بکك کتابنده « چپنیلر » ه عائد ویریلن معلوماتك بوصورتله تصحیح ایدیلمه‌سی، وقره‌سی امارتنك چپنی عشیرتی رئیسی «قره ایدی» طرفندن تأسیس ایدیلدیکی طرزنده‌کی خیالی واویدورمه روایتلره یرویریلمه‌سی ایجاب ایده‌ردی . بزاومقاله‌مزده ساده‌جه بوکونکی بالیکسر وازمیر «چپنی» لرینك، عیسی بك زماننده «أخچه خلیل» قوماندا سنده‌دونن باباٸی تورکمنلرینك احفادی اولدیغنی سویله‌مشدك. برده « مورتمان »، بیزانس منبعلرینه استناداً، قره‌سی بکلکنك ، عثمانلی مورخلرینك کوستردکلرندن براز فضله امتداد ایتدیکنی وبوعائله‌یه منسوب بر « سلیمان »ك ١٣٤٣ میلادیده هنوز موجودیتنی سویله‌یه‌رك ، آنجاق ١٣٤٥ سنه‌سنه دوغرو قره‌سینك عثمانلی ملکنه ادخال ایدیلدیکنی ادعا ایده‌رکه ، « خلیل ادهم بك » هرنه‌دنسه بوندن بحث ایتمه‌مکده‌در .

ص ٢٧٩ — *آیدین اوغوللری* . بونلر حقنده « افلاکی مناقبی » نده چوق شایان دقت بعض معلوماته تصادف ایدیلمکده‌درکه، بومعلومات، بوامارت حقنده‌بیلینن شیلری همان تماماً دکیشدیره‌جك برماهیتده‌در[١] : «چلبی امیرعارف بن سلطان ولد» [ولادتی ٦٧٠ ـ مشیختی ٧١٢ ـ وفاتی ٧١٩] ابتدا «برکی» شهرینه کیتدیکی زمان «مبارزالدین محمدبك ولد آیدین» هنوزاوحوالی‌یی تماماً‌یله‌ ضبطنه کچیرمه‌مشدی؛ معیتنده برمقداری سواری وبرمقداری پیاده اولمق اوزره کوچوك برقوت واردی؛ وکندیسی‌ده «کرمیان» بکی «علی شیر اوغلی» نك « سوباشی » لرندندی . بر آقشام چلبی‌یی زیارت ایده‌رك معنوی برهمتده بولونماسنی نیاز ایتدی . چلبی اوکا چوماغنی ویره‌رك بونکله دشمنلرینی تدمیر ایتمه‌سنی وجناب حقك اوکا وعائله‌سنه ظفرلر وممکلتلر ویره‌جکنی سویله‌دی. «محمدبك» ده چوماغی باشنه قویه‌رق کندی نفسنی اونکله ودین دشمنلرینی‌ده کندی چوماغیله قهر ایده‌جکی جوابنی ویردی . حقیقتاً بوتبشیرات تأیید ایتدی. اونك بوتون چوجوقلری درویش وغازی اولدیلر. «سلطان ولد» ده

[١] « چون حضرت چلبی عظم‌الله ذکره بار اول بشهربرکی رسید، هنوز مبارزالدین محمد ولد آیدین رحمه‌الله فتح آن ولایت وتوابع آن نکرده ، از سوباشیان ولد علی شیربود . شبی برخاست و بزیارت حضرت چلبی آمده ، سر نهاد و تواضع عظیم نمود، مطالب فتح و نصرت و دولت غیبی شد . همانا که حضرت چلبی چوماق خودرا بمذکور داده، فرمودکه: هرکه از توسرکشد و کردن ننهد و کریزی نماید بدین چوماق سرش‌را بکوب ؛ و بدانك بعدالیوم این ولایت و چندین ولایت دیکر از ولایت خداوندکارترا حاصل خواهد شدن... الخ» [دارالفنون یازمه‌لری، ٨٥٨ ،ورق ١٨٣ آ].

محمد بکه فوق العاده التفات ایده‌رك، اونی «بزم سوباشیمز» دیه ذکر ایدییور، «سلطان الغزاة» لقبنی ویرییور، موغول وتورك امیرلرینك یاننده دائما اونی مدح ایدییوردی [١] . «محمدبك» دخی اوکا هر سنه هدیه‌لر کونده‌ریردی [قله‌مان هوآر، افلاکی ترجمه‌سی، ج ٢ ، ص ٣٩١ - ٣٩٢] . آیدین اوغوللری وعمومیتله آناطولی تاریخی حقنده چوق اسکی وقیمتلی بر تاریخی منبع اولان وبو سلاله‌نك مولویلرله صمیمی مناسباتی دولاییسیله معلوماتنك وثوقندن شبهه ایدیله‌مه‌ین « افلاکی دده » نك بو فقره‌سی ، بو امارتك مبادیسی حقنده‌کی معلوماتمزی کاملاً ده کیشدیرمکده‌در :

اولا : بو امارتك مؤسسی، «منجم باشی» نك مبهم بر صورتده سویله‌دیکی کبی «امیر السواحل آیدین بك» دکل، ابتدا کرمیان اوغلی «یعقوب بك» ه تابع بر «سوباشی» اولان «مبارز الدین محمد بك» در؛ و «محمد بك» ظن اولوندیغی کبی ٧٣٤ سنه‌سنده دکل، «سلطان ولد» ك سنهٔ وفاتی اولان ٧١٢ دن اول بو امارتی تأسیس ایتمشدر. توحید بك، « آیدین اوغوللری» حقنده‌کی مقاله‌سنده « اولیا چلبی » دن نقلاً « برکی » ده‌کی اسکی جامعله جامعك صاغ یان قاپیسی اوکنده‌کی تربه‌نك کتابه‌لرینی نقل ایدییور . برنجی کتابه ٧٠٧ تاریخلی اولوب « فتح المعبد بنصر الله فی ایام دولت الامیر الکبیر الغازی فی سبیل الله تعالی محمد بن آیدین » ، ایکنجی کتابه ایسه ٧٣٤ تاریخلی اولوب یته «امیر کبیر العالم المجاهد المرابط ابو الخیرات السلطان الغزات مبارز الدولت والدین محمد شاه بن آیدین » نامنه‌در . توحید بك ، «اولیا چلبی» نك بوپك دوغرو معلوماتنی ، هیچ بر سببه استناد ایتمکسزین - صرف منجم باشینك روایتیله تألیف ایچون - تصحیح ایده‌رك هر ایکی کتابه‌نك‌ده « آیدین شاه بن محمد » نامنه اولماسی لازم کله‌جکنی سویله‌مکده‌در . حالبوکه « افلاکی » نك افاده‌سیله بو کتابه‌لر پك کوزه‌ل تطابق ایتمکده و حتی بر برینی اتمام و اکمال ایله‌مکده‌در . ایکنجی کتابه‌ده محمد بکه ویریلن « مبارز الدولة والدین» لقبیله «افلاکی» ده‌کی «مبارز الدین» لقبنك تطابقی ده پك صریحدر. آکلاشیلیورکه «محمد بك» داها «٧٠٧» ده «امیر کبیر» و «غازی» لقبلرینی آلارق کندیسنی «مؤسس دولت»

[١] « حضرت سلطان ولد قدس الله سره العزیز محمد بك ولد آیدین را صو باشی ماخواندی و در حق او عنایتهای عظیم فرمودی سلطان الغزاة کفتی ودرمیان امراء مغل و ترك مدح اوکردی و ترغیب دادی که شجاعت و سخاوت و مردی را از و کسب کنید . و آن یکانه نیز سال بسال چندین تحف غریب بحضرت ایشان ارسال کردی واستمداد همت وعنایت خواستی و در محافظت عهود مردان مردانه ثبات نمودی . . . الخ » [عین نسخه ، ورق ١٨٣ آ] .

عد ایتمش ، مؤخراً نفوذ و قوتی آرتدقدن صوکرا « سلطان‌الغزات، مبارزالدولة والدین » کبی داها بیوکسك عنوانلر استعمالنده تردد ایتمه‌مشدر ؛ ٧٠٧ ده‌کی متواضعانه لقبلر، کندیلرندن داها پك ییکی آیریلدیغی کرمیانلیلری تحریك ایتمه‌مك مقصدینه‌عطف اولونه‌بیلیر[١]. هر حالده بو امارتك تأسسی ٧٠٧دن بر ازداها اوله ارجاع ایتمك لازمه‌ده، شیمدیلك بونك قطعیتله تثبیتی امکانسزدر. « ابن بطوطه » نك، محمد بکك ورع وتقواسی حقنده‌کی افاده‌لری‌ده « افلاکی » یی تأیید ایتمکده‌در. کذلك« مسالك‌الابصار » ده و اوندن نقلاً «صبح‌الاعشی» ده‌ده «برکی» ـ طبقی « افلاکی » ده اولدیغی کبی ـ «محمد بن آیدین»بکك مملکتی اولارق کوستریلیر .

افلاکی مناقبنده «بهاءالدین اومور پاشا» حقنده‌ده براز معلومات واردر[٢] : اومور پاشا دکز جنکلرنده مشکل بر موقعه دوشدیکی زمان دالغالر اوزرنده « مولاناجلال‌الدین رومی » نك یورودیکنی و کندی کمیسنی طوتوب فلاکتدن قورتاردیغنی کورورمش . بر چوق دفعه‌لر کافرلرله حرب اثناسنده « امیر عارف چلبی » نك میدانه چیقوب اونلری مغلوب ایتدیکنی مشاهده ایتمش . بو صورتله شهادتنه قدر تام و کامل برایمانله مجادلاتدن کری دورمامش [هوآر ترجمه‌سی ج ٢ ، ص ٣٩٢ ـ ٣٩٣] . « ابن بطوطه » ، محمد بکك « اومور ، خضر ، سلیمان » آدلی اوچ چوجوغی اولوب بونلردن « سلیمان » ك «منتشا اوغلی اورخان» ك دامادی اولدیغنی، وحتی زیارتی اثناسنده قاین پدری نزدینه فرار ایتمش بولوندیغنی‌سویلر؛ و «خضر» ك «آیاثلوغ» ده ، «اومور» لده «ازمیر» ده حکمران بولوندقلرینی و کندیلرینی اورالرده زیارت ایتدیکنی آکلاتیر [شریف پاشا ترجمه‌سی ، ج ١، ص ٣٣٠ـ٣٣٧] . ایشته «ابن بطوطه» نك بومعلوماتیله « قانتا کوزه‌ن » ك «محمد» ك

[١] ینه « افلاکی‌مناقبی » ندکی برفقره بزه « آیدین‌اوغلو » نك یعنی « مبارزالدین محمدبك»ك دامادی « امیر سعدالدین مبارك‌قابض » ك کرمیان اوردوسی سو باشیسی اولدیغنی کوسترمکده‌درکه ، بوده بوامارتك کرمیانلیلردن آیریلق صورتیله تشکل ایتدیکنی، ومبادیده، بو عائله‌نك اونلرله پك‌صیقی رابطه‌لری‌اولدیغنی آکلاتیر [هوآرترجمه‌سی ج٢ ، ص ٢٨٩] . بوروابطه‌نظراً، کرمیان اوغلی ایکنجی یعقوب بکك آنا جهتندن بویوك باباسی اولان « اومور بك » ك [خلیل ادهم ، غربی آناطولیده سلچوقیلرك وارثلری،ص ٢٥] دخی آیدین‌اوغلی‌مشهور «اومور» بك اولدیغنی‌قوتله تخمین‌ایده‌بیلیرز.

[٢] « افلاکی » ، اومور بك حقنده عینا شو صفتلری قوللانیر : « ملك‌الامرا قدوةالابطال حمزهٔ ثانی غازیٔ ربانی بهاءالدین امور پاشا » [عین نسخه ، ورق ١٨٣ آ] .

چوجوقدری حقنده‌کی افده‌سی بربریله تماماً تطابق ایتدیکندن ، « عیسی بك » ی «خلیل ادهم» بکك قبول ایتدیکی وجهله «اوموز» ك قارده‌شی‌دکل ، توحید بکك و «نجیب‌عاصم- محمدعارف» بکلرك افده‌لری وجهله اوغلی‌اولارق قبول ایتمك غالبا داها دوغرواولاجقدر. فی‌الحقیقه « توحید بك » ، «مسکوکات قدیمهٔ اسلامیه قاتالوغی » نده ، « آیاثلوغ » ده‌کی «عیسی بك جامعی» کتابه‌سنه‌کوره اونی - منجم باشینك‌ده قبولی‌وجهله - محمدبکك اوغلی اولارق کوسترمشـده‌ده [ص ٣٧٤]،مؤخراً « تاریخ‌انجمنی مجموعه‌سی » نده نشرایتدیکی مونوغرافیده بو اسکی نقطهٔ نظردن واز کچه‌رك اوموز بکك اوغلی اولارق قید ایتمشدر [جزؤ ١٠ ، ١٣٢٧ ، ص ٦٢٣] . « اوموز بك » ك متمادی مجـادلرله کچن دغدغه‌لی حیاتنده بیله علوم وادبیاتی حمایه ایتدیکی، « قول‌مسعود » اسمنده بر تورك مؤلفنه « کلیله ودمنه » یی ترجمه ایتدیرمه‌سیله ثابتدر [١] .

[١] بو ترجمه‌نك برنسخه‌سی لاله‌لی کتبخانه‌سنده ١٨٩٧ نومروده مقیددرکه، «دوقتورمورتمان» اخیراً نشر ایتدیکی « سهیل و نوبهار » مقدمه‌سنده بوندن بحث ایتمشدر [ص ١١] . حالبوکه بونك دیکر برنسخه‌سی‌ده «بودله‌یه‌ن» کتبخانه‌سنده بولونمقده‌درکه، ابتدا «أته» آلتنجی بین‌الملل مستشرقلر قونغره‌سنده‌بونسخه‌نك‌موجودیتنی میدانه‌چیقارمشدی [تفصیلات ایچون: بروقه‌لمان، اسلام‌آنسیقلوپه‌دیسی، «کلیله‌ودمنه» ماده‌سنده]. ترجمه‌ده‌کی شوکوچوك فقره، بواثرك هنوزمحمدبکك صاغلغنده‌و «اوموربك» داها کنج ایکن‌یازیلدیغنی کوسترمکده اولدیغی کبی، بوزاده‌اوکاویریلان «پاشا» لقبی‌ده‌معنیداردر: «اوندن صکره خداوندکار و خداوندکار زادهٔ جهان حسیب نسیب زمان المؤید من‌الرحمن جوان جوان بخت پاشای کامران امور بن محمد بن ایدین اعلی الله شانه اشارتیله بن ضعیف نحیف دعاج قول مسعود طت دلندن ترکجیا دندردم تنکر توفیق برله تمام ایلدم والله اعلم بالصواب » . ینه دیکر بریرنده اوموز پاشاده «عدل وسیاست، کرم وشفقت، احسان ومروت» مجتمع اولدیغی سویله‌یه‌رك اوکا آیریجه برقصیده‌ده یازارکه، بوتون بونلر، برطرفدن اثرك زمان ترجمه‌سنی دیکرطرفدن اوموزبکك داها هنوز کنج ایکن بالفعل مملکت اداره‌سنده بولوندیغنی آکلاتیر. «کلیله‌ودمنه»مترجمی «قول‌مسعود» ایله «سهیل‌ونوبهار» ناظمی «مسعود » ك بوسبوتون باشقا شخصیتلر اولدیغی ، بو ایکی اثرك زمان تحریری آراسنده‌کی سنه‌لرك چوقلغی‌ده‌کوسترمکده‌در. طبیب‌حاجی پاشانك «شفاءالاسقام ودواءالآلام» نامیله ٧٨٢ ده آیاثلوغده تألیف ایتدیکی عربجه اثرده آیدین اوغلو « عیسی بن محمد بك » نامنه‌در [کشف الظنون ، بولاق طبعی، ج ١ ، ص ٤٩٧ ؛ مؤلف‌یازیسیله نسخه‌سی اندرونده احمد ثالث کتبخانه‌سنده : عثمان شوقی، تورك طبابتی تاریخی ، ص ١٥٦ . — «شقایق نعمانیه» ترجمه‌سنده (ج ١، ص ٧٤) بونك آیدین‌اوغلی محمد بك نامنه تألیف ایدلدیکی، کذلك عثمان شوقی بکك کتابنده‌ده «منتخب‌الشفا» نك «شفاءالاسقام» دن خلاصةً محمدبك نامنه تورکجه‌یازیلدیغی،وحاجی‌پاشانك آیدین‌اوغلو محمدبکك تشویقیله «برکی» یه عزیمتله تألیفات وتدریسانه باشلادیغی یازیلیورسه‌ده، بك قولا یلقله آکلاشیلیرکه، یا کلیشدر. بو، «محمدبك» دکل، اونك اوغلی

آیدین اوغوللرندن بحث ایدهن سائر تورك مؤلفلری کبی خلیل ادهم بك ده «خضر بك»دن هیچ بحث ایتمیور وحکمدارلر صیراسنده اونی کوسترمیور. حالبوکه، داها باباسنك حیاتنده «آیاثلوغ» ده حکومت سورهن و قاردهشیله مشترکاً واسع مقیاسده حرکات بحریهده بولونان «خضر بك»، بویوك قاردهشی اولدیغی تخمین ایدیلهبیلن «اوموز» ك شهادتندن صوکرا، بو عائلهنك الڭ مسن وشبههسز الڭ قوتلی رکنی ایدی. اوکا تابع اولان «Altolugo» یعنی اسکی «افهس: آیاثلوغ» شهری برنجی صنف بر تجارت یری اولمامقله برابر، «ازمیر»دن چوق داها ایشلك بر اخراجات و ادخالات مرکزی اولدیغی جهتله «خضر بك» ه کافی بر واردات کتیرییوردی. دوچار اولدقلری بویوك بحری مغلوبیتلردن وقاردهشنك شهادتندن صوکرا، «خضر بك»، کندیلرینه قارشی حرکت ایدهن «مقدس اتفاق» ك رئیسی صفتیله «پاپا» یه بر سفارت هیئتی کوندهرهرك صلح ایستهدی: یالکز کندیسنك دکل قاردهشنك کمیلرینیده تعطیل فعالیته سوق وحتی «پاپا» ایستهرسه امحا ایدهجکنی، قورصانلغه معاونت شویله دورسون، تورك طوپراقلرندهکی خریستیانلرك و خریستیان کمیلریله کیدهن تورکلرك جان و مالنیده تکفل ایلیهجکنی وعد ایدییوردی. خریستیانلر حقنده بعض قاپیتولاسیونلری، صوکرا، کندیسنه عائد اسکهلرك کومروك وارداتی نصفنك متفقلره ویریلهسی کبی چوق آغیر شرطلری احتوا ایدهن بو (١٨ آغستوس ١٣١٨) تاریخلی معاهده، نهایت پاپا طرفندن قبول و تصدیق ایدیلدی [هه‌ید، قرون وسطاده شرق تجارتی تاریخی، ج ٢، ص ٥٤٣]. بوراده آیدین اوغوللرینك خریستیان دولتلرله مناسبات سیاسیه واقتصادیهسی حقنده اوزون تفصیلاته کیریشهجك دکلز؛ یالکز بو ایضاحاتك بیله «خضر» ی «اوموز» دن صوکرا بو امارتك حکمداری صایمغه کافی بر دلیل اولدیغی قناعتندهیز. قاردهشنك وفاتیله اوغلی «عیسی» بکه انتقال ایدهن قوای بحریهده شامل بویله رسمی بر معاهده عقد ایتمهسی، بونی کمال قطعیتله کوستره بیلیر. باباسنك یرینه کچن «عیسی بك» عمجهسنی دولتك اصل بویوك رئیسی عد ایتمهسهیدی، شبههسز، بو قدر آغیر شرائطی حاوی بر معاهدهیی قبول ایتمیهجکدی. هر حالده «عیسی بك» آنجاق «خضر» ك وفاتندن صوکرا

عیسی بکدر]. کندیسی، «٧٨٠» ده وفات ایدهن «شیخ شهاب الدین سیواسی» نك ده ـ مرشدی اولان «زین الدین خوافی» خلیفهلرندن «شیخ محمد» له برلکده ـ آیاثلوغه کیدهرك آیدین اوغللرندن حرمت و رعایت کوردیکنی و اوراده توطن ایتدیکنی بیلیورز [شقایق ترجمهسی، ج ١، ص ٥٥].

بو امارتك الك بویوك عضوی موقعنی قزانمش اولاجقدر[۱] . بوتون بو ایضاحاتدن صوكرا ، آیدین اوغوللری سلسله‌نامه‌سنك ایلك قسمنی - خلیل بكك كتابنده‌كی سلسله‌یی تعدیلاً - شیمدیلك شو شكله قویمق مجبوریتنده‌یز :

آیدین بك

۱ § مبارز الدوله والدین محمد بك
[مركزی : برکی ؛ مبدأ امارتی ۷۰۷ دن اول - وفاتی ۷٤۱]

۲ § بهاء الدین اومور بك
[ابتدا ازمیر بكی ؛ امارتی ۷٤۱ - ۷٤۹] .

۳ § خضر بك
[ابتدا آیاثلوغ بكی ؛ مبدا امارتی ۷٤۹ - وفاتی مجهول]

سلیمان بك
[منتشا اوغلی اورخان بكك دامادی]

اسمی معلوم اولمایان كریمه‌سی
[كرمیان اوغلی اوردوسنك صو باشیسی « سعدالدین مبارك قابض » ك زوجه‌سی]

٤ § عیسی بك
[۷٤۹ ده باباسنك یرینه چیقمقله برابر ، خضر بكك وفاتندن صوكرا مبدأ امارتی مجهولدر . وفاتی ۷۹۳ ؛ بو تاریخدن ۸۰۵ ه قدر فاصلهٔ حكومتدر]

اسمی مجهول كریمه‌سی
[كرمیان اوغلی محمد بكك زوجه‌سی وایكنجی یعقوبك والده‌سی]

٥ § موسی بك
[۸۰۵]

حمزه بك
[عثمانلیلره التجا ایتمشدر]

ص ۲۸۳ — منتشا اوغوللری . بونلر حقنده‌كی قسمده ، بعض كتابه‌لره نظراً بو سلاله‌نك ایلك حكمدارلرندن اولماسی لازم كلن « مسعود » و « ابلستان » اسملری حقنده هیچ معلومات اولمادیغی سویله‌نمكده‌در . فی الحقیقه بو عائله‌نك منشأی مسئله‌سی هنوز لایقیله حل ایدیله‌مه‌مشدر . بونلرك جدا كبرلری عد ایدیلن «بهاء الدین» ك ، «هجری حادثه‌سی» دیه

[۱] خلیل ادهم بك رساله‌نك متننده عیسی بكك وفاتی (۷۹۲ - ۱۳۹۰) سنه‌سنده كوستردیكی حالده ، اونی تعقیب ایدن صحیفه‌ده‌كی سلسله‌نامه‌ده بلا تصریح (۷۹۳ - ۱۳۹۱) تاریخنی قبول ایدیيوركه ، بو تخالفك سببنی آكلایامادق . بو هرحالده بر ذهول اثری اولمالیدر .

معروف وقعه اثناسنده قارامان اوغلی محمد بك طرفندن شهید ایدیلن «ملك السواحل حاجی بهاءالدین» اولدیغی قبول ایدیلیرسه ـ که احمد توحید بکك بو نقطهٔ نظرینی خلیل ادهم بك ده قبول ایتمشدر ـ بو تقدیرده، اونك «چلبی کامران» آدلی بر اوغلی اولدیغی «صدر متصب» لقبیله مشهور «زکی الدین ابوبکر قونوی» نك منشآتنده موجود بر تعزیتنامه دن آکلایورز. بهاءالدینه دوغرودن دوغرویه انتسابی اولان «زکی الدین» ك، بو حادثه مناسبتیله یالکز «چلبی کامران»ه تعزیتنامه یازمه سی و اونك باشقا چوجوقلرندن هیچ بحث ایتمه مه سی، اولدقجه شایان دقتدر. بوکا نظراً بو ایکی «بهاءالدین»ك ایکی آیری شخص اولماسی احتمالی ده قولایجه رد ایده یه مز.

بیزانسلیلرك بزه بیلدیردکلری الك اسکی منتشا حکمداری، ایلك «پاله اولوغلر» زماننده «اسکی آیدین Tralles »ی ضبط و تخریب ایده ن « Salpakis » آدلی بکدر. روم تلفظنه اویدورولمش اولان بو غریب اسمده «ابلستان» ك بر شکل محرفنی بولمق عجبا قابلمیدر؟ بو خصوصده صریح برشی سویله یه میورز. بونلره عائد اسکی کتابه لرده «مسعود» ك باباسی اکثریا «ابلستان» اولارق کوستerلدیکی حالده، یالکز بر کتابه ده «مسعود» ك باباسی «منتشا» و اونك باباسی «ابلستان» اولارق تصریح ایدیلیور که، توحید بك بونك بر اثر سهو اولدیغی و «مسعود» ایله «منتشا» نك بر شخصك ایکی اسمی اولاجغی قناعتنده در [تاریخ انجمنی مجموعه سی، ۱۸، ۱۳۲۸، ص ۱۱۵۲]. حالبوکه «افلاکی مناقبی» نده «امیر عارف چلبی» نك «ولد منتشا مسعود بك» نزدینه کیده رك کرامت کوستردیکی و بونك اوزرینه کرك اونك کرك سوکیلی اوغلی «شجاع الدین اورخان بك» ك و برچوق رجال و اهالینك اوکا انتساب ایتدیکی یازیلیدر [هوآر ترجمه سی، ج ۲، ص ۳۱۶]. «مسعود» ك «ولد منتشا» اولدیغی کوستره ن و قیعه نظراً، احمد توحید بکك طرز تأویلی برطرف ایدیلمك و کتابه ده کی «مسعود بن منتشا بن ابلستان» قیدینك صحتی قبول اولونمق ضروریدر. چلبی عارفك بو سیاحتی هر حالده ۷۱۹ دن اول اولاجغی جهتله، «مسعود» بکك زمان حکومتی ده تقریبی اولارق میدانه چیقمش ده در. «ابن بطوطه» نك میلاسده کوروشدیکی و اوراده ایکی میل مسافه ده کائن «بچین: ارجین» شهرنده سرای اولدیغی سویله دیکی [شریف پاشا ترجمه سی، ج ۱، ص ۳۲۲] «شجاع الدین اورخان بك» ك نامنی میلاسده ۷۳۰ تاریخلی بر کتابه ده «الامیر الکبیر شجاع الدولة والدین ارخان بك» شکلنده کورمکده یز. «افلاکی» و «ابن بطوطه» ایله بو کتابه ده کی عنوانلرك توافقی شایان دقتدر. «ابن بطوطه»، «مغله» ده اورخانك اوغلی «ابراهیم» بکه ده کوروشمشدر که، بونك ده داها باباسنك حیاتنده ـ آناطولی بکلرنده معتاد اولدیغی وجهله ـ اوراده حکومت ایله دیکی و «میلاس» ده کی «اولو جامع» کتابه سنه نظراً بیله مه دیکمز بر تاریخده شهیداً ارتحال

ایتدیکی آکلاشیلیور . اسکی « میلهت » خرابه‌سی اوزرنده یوکسه‌لن « بالاط : Palatia » کبی مهم برادخالات واخراجات مرکزینه و همان بوتون اسکی «قاریا» قطعه‌سنه مالك اولان منتشا بکلرینك وه‌نه‌دیکلیلرله مناسبات سیاسیه واقتصادیه‌سی حقنده « هه‌ید »ك مشهور اثرنده قیمتلی معلومت واردر [قرون وسطاده شرق تجارتی تاریخی ، ج ۲ ، ص ٥٣٥ ، ٥٤٤ ومتعاقب] . هجری سکزنجی عصرك ایکنجی نصفندن اعتباراً یعنی آیدین اوغوللرینك انحطاطندن صوکرا بونلرك قوتله‌ندکلری ، میلادی ١٣٥٠ ده بالاطده ازمیره قارشی بر تعرض حاضرلغنده بولونمه‌لری مناسبتیله‌وه‌نه‌دیکلیلرك تلاشندن، و «احمدغازی» کتابه‌لرنده‌کی مغرورانه عنوانلرندن آکلاشیلیور . منتشا بکلرینك ملی لسانلرینه‌ده اهمیت ویردکلرینی ، بونلردن محمد بکك « محمودابن محمدالبرجینی » یه فارسیدن ترجمه ایتدیردیکی « بازنامه » دن اکلایورزکه، میلانده‌کی «آمبروزیانا» کتبخانه‌سنده یکانه نسخه‌سی بولونان بواثری «هامه‌ر» ١٨٤٠ ده آلمانجه ترجمه‌سیله برابر نشر ایتمشدر .

حاجی بهاءالدین
[٦٧٦ ده شهید]

ابلستانه
منشا (علی)
[علی اسمی شکاریده موجوددر]

چلبی قامرانه
[زکی‌الدین منشأتنده]

۱ § مسعود بك
[٧١٩ دن اول امارتده بولونیوردی]

۲ § شجاع‌الدین اورخان بك
[٧٣٠ دن اول امارتده بولونیوردی]

۳ § ابراهیم بك
[٧٤٥ ـ ٧٥٥ سنه‌لری آراسنده شهید اولمشدر]

٤ § تاج‌الدین احمدغازی
[امارتی اولیا چلبی‌یه کوره ٧٥٥ ویاداها اول ـ وفاتی ٧٩٣]

٥ § محمد بك
[٧٨٦ تاریخلی سکه‌سی واردر]

ص ۲۸٦ -- تکه اوغوللری . بونلردن بحث اولونورکن، بونلرك خوارزم وسرخس جوارنده مسکون بر تورکمن عشیرتنك شعبه‌سی اولدقلری سویله‌نیور . بن‌ده تماميله بو قناعتده‌یم . آناطولی تاریخنك تنوری ایچون مطلقا اتنولوژیك خصوصیتلرده نظر اعتباره آلنمق ضروریدر ؛ تورکیات مجموعه‌سنك ایلك جلدنده « اوغوز اتنولوژیسنه دائر تاریخی نوطلر » نامیله نشره باشلادیغم تجربه ، صرف بو مقصدله یازیلمشدر .

ص۲۸۹ -- حمید اوغوللری . بونلره عائد، ۱۳۳۰ سنهٔ مالیه‌سنه مخصوص اوزون اوزره بر آزالق باصیلوب هرنه‌دنسه اکمال ونشر اولونامایان «قونیه ولایتی سالنامه‌سی» نده چوق مهم بر کتابه واردر . «اکردیر» قصبه‌سنده حمید اوغوللرندن «دوندار بك» طرفندن دائر آمادار جسیم طاشلردن صورت متینه‌ده یاپیلمش ونقوش خنجری ایله مزین برمدرسه وارمش وبو مدرسه‌نك حولیسنه ناظر وبرکمر اوستنده‌کی طاشده شو کتابه اوقونیورمش : (امر الامیر الکبیر الاسفهلا [اسفهسالار] المؤید المظفر الحسیب النسیب محرز الاطراف ملك الامرا الاعاظم فلك الدولة والدین عامل الاسلام والمسلمین دندار بن الیاس بن الحمید اعز الله انصاره وضاعف اقتداره بوضع هذی المدینة المبارکه واشار بعمارتها فی سنة احدی وسبعما دام بیضاء مالکها معموراً) . بو مدرسه قارشیسنده دوندار بکك برادری «خضر بك» طرفندن بنا ایدیلمش برجامع ، وهر ایکی بنا آراسنده واقع ایکی مترو عرضنده برکمر اوزرنده برمناره وارمش‌که ، بوکمرك آلتندن سهولتله مرور وعبور ممکن ایمش [ص ٥٩٤] . باشدن باشه ترتیب سهولریله مالامال اولان بو اثرده‌کی بو کتابه‌نك نه قدر دوغرو اولدیغی محتاج تأمل ایسه‌ده، هرحالده «۷۰۱» تاریخی وبالخاصه «فلك الدولة والدین دندار بن الیاس بن حمید» قیدی شایان دقتدر. « ۷۰۱ » تاریخنده «دندار بك» لك برحیات اولدیغی مسئله‌سی، الده موجود وثائق ایله اصلا تعارض ایتمیه‌جکی کبی ، حمید بکك اوغلی دکل طورونی اولماسی‌ده پك اعلا قبول اولونه‌بیلیر . خصوصی کتبخانه‌مزده موجود « مناقب سلطان المحققین قطب العارفین شیخ سلطان محمد چلبی ابن الشیخ پیری محمد خوینی » نام یازمه مناقب رساله‌سنده ، «شیخ الاسلام بردعی» نك اثنای سجده «حمیداوغلو خضر بك» ایله کوروشه‌رك اونك دعوتی اوزرینه «سمرقند»ی براقه‌رق «اکردیر» خارجنده «یازله»یه‌کلدیکی و «خضر بك» طرفندن اوکا بویوك برزاویه، باغ وباغچه‌لر وصومعه‌لر یاپیلدیغی محرردر. اونك دامادی وخلیفه‌سی «پیری محمد خوینی» نك وچوجوقلرینك او حوالیده اوزون مدت اجرای نفوذ ایتدکلری معلومدر.

خضر بکك نجه کیتدیکی حقنده هیچ بر معلوماتمز یوقسه‌ده ، حمید اوغوللری حقنده‌کی معلوماتك آزلغنه بناءً مناقب مجموعه‌سنده‌کی بوخبری‌ده اهمال ایتمك ایسته‌مه‌دك .

ص ٢٩٥ — دکزلی بکلری وبا اینانج اوغوللری. بونلر حقنده « افلاکی‌مناقبی » نده شایان‌دقت معلومات واردر اولا : «شجاع‌الدین اینانج بك» دن باشلایه‌رق بوتون «لادیق» حوالیسنده چلبی عارفك برچوق مرید و معتقدلری اولدیغنی اوکره‌نیورز . ثانیاً : اینانج بکك « طوغان پاشا » آدلی بر برادری اولدیغنی‌ده خبرآلیورز [هوآر ترجمه‌سی ، ج ٢ ، ص ٣٢٧] . ینه اوراده «چلبی محمد بك» [ج ٢ ، ص ٣٨٤] اسمنده ـ حکمدار عائله‌سنه مناسبتی اولدیغنه ذاهب اولدیغمز ـ بر ذاتله ، ینه عین عائله‌دن اولدیغنی تخمین ایتدیکمز « طواس » قلعه‌سی‌امیری «شجاع‌الدین الیاس‌بك» ی [ج ٢ ، ص ٣٣١] اوکره‌نیورزکه، بونلرده چلبی عارفك مرید ومعتقدلرندندی . سیاسی تاریخی حقنده پك آز معلوماته مالك اولدیغمز بو قیصه عمرلی بکلك زماننده « لادیق » ده « معرف لادقی ، نقیب اوغلو » کبی شاعرلر یتیشدیککنی، حتی « اینانج‌بك» ك اوغلی «مراد اصلان» بکك امریله تورکجه «فاتحه تفسیری » یازیلدیغنی سویله‌یه‌بیلیرز . دارالفنون کتبخانه‌سندده یازمه برنسخه‌سی بولونان بو اثرك، مقدمه‌سنده مراد بکك لقبی شویله ذکر اولونمقده‌در : « خداوند عالمیان پشت پناه اسلامیان خسرو کامکار دین‌پرور خداداں منبع‌الجود والفضل والاحسان بدر الاسلام نورالملة والامن ملجأ ضعفاء اهل ایمان‌چلبی‌مراد اصلان بن‌اینانج بك». اولدقجه صنعتکارانه وعالمانه یازیلمش‌اولان بوکوزه‌ل اثرده مولانا تأثیری‌ده چوق‌بارزدرکه، بوحال «افلاکی» نك افده‌سنی تأیید ایدەر . «اینانج» آدینك ـ لادیقده‌کی بر کتابه‌ده‌کی طرز قرائتنه کوره ـ بعضیلری‌طرفندن «تنج» شکلنده اوقونمه‌سی کلیاً یا کلیشدر؛ بو، «ینج = اینانج» کلمه‌سنك فنا یازیلمش برشکلندن باشقا برشی اولامز. «اینانج» بکك باباسی اولارق، جری حادثه‌سنی متعاقب « کیخسروثالث » طرفندن «قراحصار»ه نفی ایدیلن «علی‌بك» قبول‌ایدیلیرسه ـ که توحید بك ، علی بك ، خلیل ادهم بك بو خصوصده متفقدرلر ـ اونك باباسی اولارقده « کیکاووس‌ثانی» امراسندن «فخرالدین سیواستوس» ی کوسترمك لازمدر [احمد توحید، تاریخ انجمنی مجموعه‌سی، ٨٨ ، ص ٣٥٩] . « ابن بطوطه » نك‌ده زیارت ایتمش اولدیغی بو امارت حقنده، « افلاکی دده » نك ویردیکی معلوماته استناداً شیمدیلك شویله بر سلسله وجوده کتیره‌بیلیرز :

فخر الدین سیواستوس
[سلطان کیکاووس ثانی امراسندن]

علی بك

۱ § شجاع الدین اینانج بك
[ابتدای امارتی ۷۱۹ دن چوق اول اولمق ایجاب ایدر
وفاتنه گلنجه، ۷۳۵ تاریخندن بر از صوکرا اولمالیدر]

۲ § چلبی مراد ارسلان بك
[وفاتی ۷۶۳ دن مقدمدر]

۳ § اسحق بك بن مراد بك
[۷۶۳ تاریخلی سکه‌سی واردر ۷۷۰ ده «دکزلی»
کرمیان بکی «سلیمانشاه بن محمد بك»ه تابع بولونیوردی]

طوغان پاشا

ص ۲۹۶ — قارامان اوغوللری. شیمدی‌یه‌قدر قارامان اوغوللرینه عائد اك زنکین ببلیوغرافی و وثیقه‌لرینی نشر ایدن مؤلف، بو مبحثده ده چوق مکمل بر خلاصه وجوده گتیرمشدر. آناطولی امارتلری تاریخنك بو چوق مهم شعبه‌سیله اوغراشانلره کوچوك بر یاردیم ایتمك امیدیله، بونلرك ایلك مجهول دورلری حقنده بعض مطالعاتده بولونمق ایستیورز. اولا، تکه اوغوللری حقنده سویله‌دیکم کبی، بونلرده تأسسنده «اتنولوژیك» بر عنصر اساسی آرامق لازمدر: بو مقصدله، اسلام آنسیقلوپه‌دیسنه یازدیغم «سالور» ماده‌سنده، «قارامانلیلر»ك اوغوزلرك «سالور» شعبه‌سنك «قارامان» بویندن اولدقلرینی ادعا ایتمشدم‌که، اخیراً اسلام آنسیقلوپه‌دیسنه «قارامان اوغوللری» ماده‌سنی یازان موسیو «قرامه‌رس»ده بو نقطهٔ نظرمی ترجیحاً قبول و ذکر ایتمشدر. «قارامان» بویی حقنده داها مفصل معلومات ایچون باقکز: [تورکیات مجموعه‌سی، ج ۱، ص ۱۹۳ - ۱۹۴؛ آناطولیده‌کی «قارامان» آدلی کویلره دائر تفصیلات ایچون بو نسخه‌مزده ح. نهال بکك مقاله‌سنه مراجعت] .

قارامان اوغوللرینك مبادیسنه عائد معلومات، مع الاسف، هنوز چوق قاریشیق و مبهمدر؛ خلیل ادهم بك بو خلاصه‌ده، بو ایلك قاریشیق دور حقنده «نجیب عاصم - محمد عارف» بکلرك

تاریخندهكی معلوماته استناد ایله اكتفا ایتمكده و آیریجه بوكا علاوةً نوطه حالنده «علی» نك «سلجوقنامه» ترجمه‌سندن قیصه‌جه بعض نقللرده بولونمقده‌در. حالبوكه انجمنك عثمانلی تاریخنده داها زیاده «مختصر ابن بیبی» دن استفاده ایله اكتفا ایدیلمش، «آقسرایی» نك بو خصوصده‌كی پك مهم معلوماتی هرنه‌دنسه اكثریا اهمال اولونمشدر. بز بوراده «شكاری» و «آقسرایی» ایله برابر «عاشق پاشا زاده الوان چلبی» نك «بابائیلر مناقبی» حقنده‌كی اثرندن مستخرج بر فقره‌دن [١] و «ابن بیبی» نك مفصل نسخه‌سندن استنباطاً، بو عائله‌نك مبادیسنی براز داها تنویره چالیشه‌جغز :

سلطان «برنجی علاءالدین كیقباد» زماننده، «قمرالدین ایلی» نامنی آلان ارمناك و حوالیسی ضبط ایدلدكدن صوكرا (٦٢٥-١٢٢٨) اورایه علی الاصول تورکمن عشیرتلری كتیریلوب اسكان ایدیلدی كه، بونلر آراسنده «قارامان» بوینه منسوب اولانلر بلكه‌ده اكثریتی تشكیل ایدییوردی. ایشته بو تورکمنلر ایچندن یتیشن «نوره بن سعدالدین»، اوآرالق آناطولیده پك زیاده تعمم

[١] عاشق پاشا زاده «الوان چلبی» نك، كندی اجدادی مناقبنه عائد خصوصی بر مناقب كتابی یازمش اولدیغنی بیلیورز [عاشق پاشا زاده تاریخی مقدمه‌سی، یح، پارس ملی كتبخانه‌سنده‌كی بر اثردن نقلاً]. خصوصی كتبخانه‌مزده‌كی آنونیم بر «تواریخ آل عثمان» نسخه‌سنده، ینه عین مناقب كتابندن نقلاً، قارامانلیلرك «بابائیلر» له مناسبتی حقنده شو ایضاحات واردر : «مكر بر كیجه سلطان غیاث‌الدینی قوللری دپلدیلر. اوغلی و قزی قالمدی. بابایلر (ئیلر) دن مخلص پاشا بر سببله پادشاه اولدی. بابایلری قرنلردن انتقام الب بابایلری قرن لشكردن كیم وار ـه هپ قاجدن كچردی. قرق كون بعضیلری ایدر آلتی آی بكلك ایتدی. آندن صكره كندولرك خلیفه‌لرندن كوره قاضی (؟.. نوره صوفی اولاجق) دیرلردی. ایچ ایله خلیفه اولمشدی. مكر كوره قاضنك (نوره صوفی) بش یاشنده بر اوغلی قالمشدی. آدنه قرمان دیرلردی. مخلص پاشا اول قرمان ادلو اوعلانی تخته كچوردی، پادشاه ایلدی و نفس ایدب ایتدی : بنوك نسلی بو ولایتی طوته، پادشاه اوله، ددی. قرمان ددكاری‌نك سببی بودر. قرمان تخته كچدكده هجرتك ٦٨٧» . بو روایت خیرالله افندی تاریخنده ـ مختلف منبعلردن نقلاً ـ موجوددر [ج ١، ص ١١٧ ده ٦٨٠ دن اول اولارق .ـ ج ٢، ص ٥٩ ده ٧٠٠ وقایعندن صوكرا .ـ بو معلومات شقایق ترجمه‌سنده‌ده واردر : ج ١، ص ٢٢ ـ ٢٣]. خیرالله افندی، كتابنك اوچنجی جلدنده، بوتون بو قاریشیق معلوماته «هزارفن» ك «جنابی» دن مقتبس روایتنی‌ده مزج ایده‌رك : «اشبو قرامانیلره بعضیلری بابائیلر دخی دیرلركه جنكیز فتنه انكیزك شرندن بابا الیاس ایله كلش بر طاقم خراسانیلردن عبارتدر» نتیجه‌سنی چیقارییور [ص ١٤ ـ ١٥] . قوللاندیغی منبعلر حقنده هیچ بر فكر تنقیده مالك اولمایان خیرالله افندینك بو قاریشیق معلوماتی، شایان اهمیت دكلدر. یالكز، «الوان چلبی» مناقبنك «نوره صوفی» یی بابائی خلیفه‌لرندن عد ایتمه‌سی هر حالده شایان دقتدر .

ایده‌ن «بابائیلر» طریقته انتساب ایده‌رك اوجوالی تورکمنلری اوزرنده دینی بر نفوذ قازاندی[١]. بو نفوذ، اوغلی «کریم‌الدین قرامان»ك او طاغلق حوالیده تزید قدرت وجوارده‌کی خریستیانلردن ضبط‌صورتیله توسیع ممالك ایده‌رك عادتا بر نوع مختار اداره قورمه‌سنه بویوك یاردیم ایتدی. (٦٥٤-١٢٥٦) تاریخنده‌کی «بایجو» فترتنده «قرامان» وقرده‌شلرینك بو سبوتون قوت قازاندقلرینی، بونك نتیجه‌سنده «دردنجی رکن‌الدین قلیچ آرسلان»ك قارامانه «ارمناك» بکلکنی توجیه ایتدیکنی «ابن بیبی» یازییورکه، بو، بر امر واقعك تصدیقندن عبارتدی. مع‌مافیه «رکن‌الدین» بو سرکش تورکمنلرك متمادی غصب و غارتلرندن ممنون دکلدی؛ اونلری تأدیب مقصدینی بسله‌مکله برابر بوصارپ وسیاسةً نازك ساحه‌ده بویوك بر حادثه چیقارمامق ایچون ضروری بر تحمل کوستریبوردی. «ابن بیبی»، بوصیرالرده «قرامان»ك وفات ایده‌رك، برادری وسلطانك «امیرجاندار»ی «بونسوز = بونکسوز»ك عرض تعظیمات مقصدیله حکمدارنزدینه کلنجه توقیف ایدیلدیکنی وقارامانك هنوز کوچوك اولان چوجوقلرینك‌ده ابتدا «کاوله» قلعه‌سنه کوندریلدیکنی یازییور. سلچوقنامه ترجمه‌سنده ایسه، «قرامن»ك قطاع طریقلق

[١] بوندن اولکی نوطه‌ده «نوره صوفی» حقنده «الوان‌چلبی» مناقبنده‌کی قیدی ذکر ایتمشدك. «شکاری» بونی «نورالدین بك» اولارق کوستردیکی حالده، کتابه‌ده وتاریخلرده «نوره» اولارق مقیددر. «صوفی» لقبی، اونك اوصیراده آناطولینك هر طرفنه یاییلان بابائی خلیفه‌لرندن اولدیغنی کوستره‌بیلیر. «تاریخ ملك المؤید» و «تاریخ جنابی» ده واونلردن نقلاً «فصول حل وعقد»، «تنقیح التواریخ»، «جامع الدول» وترجمه‌سی کبی تاریخلرده، «نوره صوفی» نك ارمنی‌الاصل اولدیغی روایت ایدیلیرسه‌ده، بوکا اینانمق مشکلدر. چونکه اکر بویله براهتدا مسئله‌سی اولسه، قارامانیلردن چوق علیهدارانه بحث ایده‌ن «ابن بیبی» بو حادثه‌یی مطلق مزیفانه بر صورتده قید ایدردی. حتی «منجم باشی» دخی «جنابی» روایتنی ذکر ایله‌برابر شایان اعتماد صایماز. آیاصوفیه کتبخانه‌سنده‌کی مفصل نسخه‌سنده (نومرو ٢٩٨٥) «ذکر سبب استیلاء قرامانیان و تسلیط جری واستعلاء او بر سریر سلطنت بدارالملك قونیه حماها الله تعالی» فصلنده بو حادثه‌دن محقرانه بر صورتده بحث ایده‌ن «ابن بیبی»، «بابائیلر» حقنده اولدیغی کبی بونلر حقنده‌ده «خوارج» صفتنی قوللانیر و «قرامان»ك ابتدای حالنده «قمرالدین ایلی» نده طاغلردن «لارنده» یه کوموز طاشیان بر تورکمن اولدیغنی سویلر. «ابن بیبی» نك بابائیلر حادثه‌سی حقنده‌کی تفصیلاتیله قرامان اوغلی محمد بکك قونیه استیلاسی حقنده ویردیکی تفصیلات مقایسه ایدیلیرسه، بو ایکی حادثه‌نك ماهیت اعتباریله بربرینه نه‌قدر بکزه‌دیکی آکلاشیلیر. بو امارتك چوق قاراکلق اولان ایلك تأسس صفحه‌لرنده بو صوفیانه تأثیراتی نظر اعتباره آلمق لازم اولدیغنی ایلك دفعه «آناطولیده اسلامیت» عنوانلی مقاله‌مزده [ادبیات فاکولته‌سی مجموعه‌سی، سنه ٢، صایی ٤، ایلول ١٣٣٨] ایلری سورمشدك. موسیو «قرامه‌رس» ده «قرامان اوغلو» حقنده اسلام آنسیقلوپه‌دیسنه یازدیغی مقاله‌ده بو نقطهٔ نظری قبول ایدییور.

ایتمه‌سندن دولایی تحصن ایتدیکی اورمنك احراقی اثناسنده اولدیکی وقپوجی باشی اولان برادری «یونسوز» ك حبس وچوجوقلرینك «کاوله» یه اعزام ایدلدیکی مقیددر. «همه‌ره ایلخانیلر تاریخی» نده قرامان اوغلی محمدك ٦٧٧ ده بر اورمانده آغاچلرله برابر محترقاً ترك حیات ایتدیکنی رشیدالدینك «جامع التواریخ» ندن نقلاً بیلدیریرکه [خلیل ادهم، قرامن اوغللری حقنده‌وثائق محکوکه، خصوصی طبع، ص ٦] سلچوقنامه ترجمه‌سنده‌کی بواورمانده وفات مسئله‌سنك بوندن محرف اولدیغی قولایجه آکلاشیلیور. بز، «ابن بیبی» نك بوروایتندن زیاده، «آقسرایی» نك بو خصوصی ویردیکی معلوماتی داها دوغرو بولمقده‌یز :

موغوللرك تحکمی آلتنده قارده‌شیله مشترکاً اجرای سلطنت ایده‌ن «عزالدین کیکاووس» ، «معین الدین پروانه» نك تسویلاتیله استانبوله قچمغه مجبور اولارق سلچوقی تختی منحصراً «رکن الدین قیلیچ آرسلان» ه قالنجه (٦٦٠ - ١٢٦١) ، «معین الدین پروانه»، موغول و سلچوقی قوتلریله، اوج حوالیسنده‌کی اغتشاشلری تسکین ایتدی. تام بو اثناده، بلکه کندیلرینك ده‌عین عاقبته‌اوغرایه‌جقلرینی حس ایده‌ن ارمناك تورکمن سرکرده‌لری یعنی «قرامان، زین الحاج، بونسوز» کندیلرینه طرفدار طوپلامق و تشبثلرینه‌مشروعیت ویرمك ایچون، «سلطان عزالدین» طرفدارلغی نامی آلتنده یکرمی بیك زرهلی سواریدن مرکب بر قوتله «قونیه»یه یورودیلر. موغول اوردوسی یایلاقلرده داغیلمش اولدیغی جهتله، «معین الدین پروانه» عدداً آز اولان سلچوقی اوردوسیله بونلره قارشی چیقدی ؛ «کاوله» قلعه‌سی صحراسنده وقوعه کلن قانلی بر محاربه‌ده قرامان تورکلری بوزولدیلر ؛ اسیر ایدیلن «زین الحاج» و «بونسوز» قونیه بازارلرنده دولاشدیریلارق اهالینك تحقیرات ومهاجماتنه هدف اولدیلر وبرقاچ کون صوکرا قونیه‌نك ایچ قلعه‌قپوسنه آصیلدیلر . قونیه سراینك برجندن بونلره اوق آتیلیوردی . بر آز صوکرا بونلری بالخاصه دعوت ایتدکلری اتهامیله «نجیب الدین مستوفی» ، «قوام الدین اشهر بن احمید» ، «قضی لشکر» کبی بر طاقم قونیه اکابری‌ده قتل اولوندی. «آقسرایی»ده، بونلرك مزارینه نور ایندیکی و «زین الحاج» ك - خلقدن معروض قالدیغی معامله‌لر و اهانتلر دولاییسیله - مظهر غفران اولدیغی حقنده بعض منقولاتده ذکر ایدلمکده‌در [١] . بو ایضاحاتدن ، «زین الحاج» ك «قرامان» ك قارده‌شی اولدیغی و «قارامان» ك‌ده بو حادثه‌ده ئولمه‌دیکی آکلاشیلابیلیر .

[١] بوچوق مهم اثرك ٥٧٤ ده ، آقسرایده یازیلمش بر نسخه‌سی یکی جامع کتبخانه‌سنده ٨٢٧ نومروده، ٧٣٤ ده ینه آقسرایده یازیلمش ایکنجی برنسخه‌سی‌ده آیاصوفیه‌ده ٣١٤٣ نومروده‌در . اهمیت فوق العاده‌سنه مبنی یوقاریده‌کی وقایعی محتوی پارچه‌یی عیناً نقل ایدییورز :

« قارامان » دن صوکرا یرینه اوغلی « محمدبك » کچدی. «ابن‌خطیر» اونی «ارمنستان سرشکری» یاپه‌رق موغوللره قارشی عصیاننده قرامانلیلردن استفاده ایتدی. «ابن بیبی»یه کوره بوعصیانك تنکیلندن صوکرا « معین‌الدین پروانه » قرامانلیلره قارشی برقوهٔ عسکریه سوق ایتدیسه‌ده مغلوب اولدی.

بز بو حادثه‌نك تفرعاتنی « آقسرائی» دن اوکرنه‌بیلیورز : بتپرست موغوللره قارشی مصر سلطنتنده مظاهرتیله اسلامیتك استخلاصی مقصدیله یاپلمش بر حرکت شکلنده

« حوادث روزکارکه درآن‌سال و زمان(یعنی ٦٦٠) واقع کشت آن بودکه از طرف ارمناك امراء اتراك نابائ وهم قرامان وزین‌الحاج وبونسوز خروج کردند وبابیست هزار سوارجوشن وربحکم هواداریٔ سلطان عزالدین برمحاربت سلطان بر سرقونیه آمدند وچون لشکر مغول بمقام ییلاق متفرق شده رفته بودند فرصت یافتند وسوداء فتح قونیه دردماغ کردند. معین‌الدین پروانه بالشکر سلطان آنچ حاضر بودند بدیرهٔ یشان شدند ودر صحراء قلعهٔ کاوله اتفاق محاربت افتاد وامراء اتراك مقاومت عظیم نمودند ودرمابین هردو لشکر درآن مقاتلات عظیم رفت وآخرالامر لشکراتراك منهزم شدند (سیهزم الجمع ویولون الدبر) نصیب‌حال ایشان شد. واکرچه لشکر سلطان اندك بودومظنهٔ آن نبودکه دفع نایرهٔ فتنه وآشوب بدان مقدار لشکر میسر کردد ؛ اما بتقدیر رب‌العالمین وامداد ملایکهٔ مسومین لشکر سلطان مظفر و منصور کشتند و اهل بغی وعدوان مغلوب و منکوب شدند ، و امراء اتراك زین‌الحاج وبنسوز درقید خزی و خسار کرفتار آمدند ودرسلك زمرهٔ اسارافتادند (کم فئة قلیلة غلبت کثیرة باذن الله والله مع الصابرین). زین‌الحاج وبنسوزرا دربازارهاء قونیه جهت اهانت وتعذیب‌صوف دادند وعوام خلق هجوم می‌کردند وبسیلی کردنشان نیلی می‌کردند ؛ بعدچند روزجمله‌را بر دروازهٔ قلعهٔ باطن قونیه بردار کردند واز برج سرای قونیه امراء مصلوب را هدف تیرکردند ؛ وفتح‌نامهٔ آن حادثهٔ صعب‌راکه بسهولت مبدل شددرصحبت قصاد امین ببشارت فرامین بجوانب‌ولایات ارسال کردانیدند .... درآن سال بتهمت آن واقعه حادث شد و چنان نمودندکه خروج اتراك بواسطهٔ دعوت وتحریض انجماعت بودبی آنك مکتوبی‌ازیشان یافته‌شودنجیب‌الدین مستوفی‌راکه‌صدری بود بدیانت وورع موسوم وموصوف و بکمال کفایت وسیاقت درامور استیفا یکانهٔ زمان، وقوام الدین اشهربن‌الحمیدکه سرآمد اکابرجهان بود ودر اشراف ممالك سروز مقتداء اشراف‌وصدورزمان،وقاضی لشکرراکه‌درفنون علوم‌متبحر بودودرانوع فضایل‌مقتداء علماءزمان، جمله‌درمعرض‌غضب وسخط‌سلطان افتادند وروزکارغدار رقم خزی و ادبار برصحیفهٔ اعمارایشان کشیدوهریکی بتیغ آبدار کأس زهر آلود بر کشیدند وازعرصهٔ وجود قدم درراه عدم نهادند ودرهوای منصب سربر باد فنا دادند . . . فی‌الجمله ازمردم صاحب درون صادق‌القول استماع افتادکه متواتر چندین شب برتربت‌ایشان نوردیدندکه کله بسته بود و زین الحاج را دیدندکه در روضهٔ نزه سرا برده عالی زده بود واورا با جامهاء فاخر ولباس ملوکانه باعزاز تمام درآن مقام در آوردند ازو سؤال کردند کچون عصیان وطغیان تو ظاهر شده بود بچه واسطه آن منزلت ومکانت یافتی ؛ کفتکه بدان سبب‌که اهانت‌که برمن کردند وبدان سیلی‌که عوام زدند خدای تعالی برمن رحمت کرد » .

انكشاف ایدن « ابن خطیر » عصیانی باصدیرمقله برابر ، اوكا فعال بر صورتده اشتراك ایدن « قارامان اوغوللری » بالضروره بو عصیانده تمرد ایدییورلر ، دیوانه اصولاً كوندره‌جكلری اموال و رسومی كوندرمكدن استنكاف ایدییورلردی . ارمناك ولایتی سپهداری اولان « بدرالدین ختنی » بونلرك تأدیبنی قرارلاشدیردی . بوتون بو حادثاتده مملكتك الك آززیانله قورتولماسی وخلقك فضله ازیلمه‌سی سیاستنی تعقیب ایدن «معین الدین پروانه » بویله بر حركت عسكریه‌یه طرفدار دكلدی ؛ لكن موغول قوماندانلری « توقو » و « توداون » ك مظاهرتلرینی قازانان « بدرالدین » كندی قوتندن باشقا بر قسم موغول قوتی‌ده آلارق « لارنده »یه كلدی . قارامان اوغوللری تلاشه دوشه‌رك ، خزینهٔ سلطانی‌یه یوزبیك دینار ویرمك صورتیله خطالرینك عفونی رجا ایتدیلر . بونلری لایقیله تأدیب وماللرینی غصب ایده‌رك موغوللره یاراتمق ایسته‌ین «بدرالدین» بو تكلیفی مغرورانه بر صورتده رد ایتدی واوردوسیله احتیاطسزجه ایلرله‌دی. لكن قارامانلیلر « كوكسو » دربندنده اونی فنا حالده صیقیشدیردیلر . مدافعه‌دن عاجز قالان «بدرالدین» چوق پریشان بر حالده رجعت ایده‌رك « ارمناك » قلعه‌لرندن برینه قاپاندی ؛ اوردوسنك بوتون آغیرلغی قارامانلیلر النه كچدی [۱] . « بدرالدین » اوردوسی ، آنجاق «امین الدین میكائیل» قومانداسنده «لارنده»یه

[۱] «القصه اولاد قرامان و اتراك اوج درین سال خروج كردند . چوق نخوت و عصیان و نشوت طغیان دردماغ ایشان بیضه كرده بود وخوف مغول دردل ایشان قرار كرفته ، چون آن حادثهٔ خطرناك شرف الدین خطیر حادث شد ، بضرورت مجال تخلف یافتند وسر ازربقهٔ طاعت برتافتند واز ارسال اموال و رسوم مقررات دیوانی تمرد نمودند . بدرالدین ختنی كه سپهدار ولایت ارمناك بود ، بمدافعت و مقاومت اتراك كمر انتقام بر میان بست و اكرچه پروانه رضا نداشت چون الحاح بسیار نمود باجازت توقو و توداون باهزارهٔ از لشكر مغول ومثل آن تاجیك برسر اولاد قرامان بدان ولایت رفت . چون بلارنده رسید ، اتراك ارمناك قصاد باستقبال فرستادند وملتزم شدندكه درعوض عصیان و دیت طغیان صدهزار دینار بخزانهٔ سلطان رسانند و خاصهٔ سرلشكری بتمام ادا نمایند . بدرالدین ختنی ازغروری كه درسر داشت و اعتمادی كه بر جلادت خودی نمود ، قبول نكرد ، وبر اندیشهٔ زیادت دندان طمع درخون ومال ایشان تیز كرد ، وبرهتك استار ایشان رغبت نمود . حكما كفته‌اند (اعظم الخطایا محاربه من یطلب الصلح) چون طریق سهولت نسپرد وراه تسلط كرفت كارش بصعوبت انجامید وعزم بر آن حزم كردكه برسبیل نهب وغارت در آن ولایت درآید وبی احتیاط دردربند كوكسو درآمد اتراك بی باك بذیرهٔ اوشدند و درمقاومت بجان كوشیدند. بدرالدین ختنی ازمقاومت ومدافعت ایشان قاصرماند ... و بقلعهٔ ازقلاع ارمناك متحصن كشت و آنجا محصورشد . نقدوجنس ورطب و یابس ومراكب واسلحهٔ لشكر مغول و تاجیك جمله روزی اتراك بی باك شد » [آقسرائی تذكره‌سی] .

کن بر قوهٔ عسکریه‌نك یاردیمیله بو قلعه‌دن قورتولابیلدیسه‌ده ، قرامانلیلری تحت اطاعته آلمق قابل اولامدی. هنوز بومسئله تسکین ایدیله‌دن، قرامانلیلره مربوط اوچ تورکلرینك بر فرنك تجارت قافله‌سنی ووروب یغما ایتدکلری خبری کلدی . « معین‌الدین » پروانه‌نك اقرباسندن « امیرالسواحل خواجه یونس » بونلری تأدیب ایچون چالیشدیسه‌ده ، عین صورتله فنا حالده مغلوب اولارق بوتون آغیرلغنی‌ده اونلره قاپدیردی و بویله‌جه قرامانلیلرك مددی ومعنوی قوتلری یوکسه‌لدی . ایشته بر طرفدن بو موفقیتلر ، دیکر طرفدن موغوللره قارشی مصرلیلرك آناطولی حاکمیت عالیه‌سنه رقیب چیقه‌رق « قیصریه » یه قدر مظفرانه ایلرله‌مه‌لری ، محمد بکی تشجیع ایتدی . « معین‌الدین پروانه » نك موغوللر طرفندن اعدامی‌ده مملکتده‌کی داخلی تشوشلری آرتیرمقدن باشقا بر نتیجه تولید ایتمه‌دی [١] . « ٦٧٦ » ده حکمدارلك بولونمامه‌سندن و اورته‌لغك قاریشیقلغندن بالاستفاده باباسنك نتیجه‌سز قالان اسکی حرکتنی تنظیراً ـ « ابن‌بیبی » ده مفصلاً آکلاتیلدیغی وجهله ـ « جمری حادثه‌سی » دینن مهم حرکتی [٢] یاپه‌رق قیصه برمدت ایچون موفق اولدیسه‌ده ، نهایت مغلوب

[١] « آقسرایی » نده‌کی شو پارچه ، بونقطهٔ نظری تماميله تأیید ایدییور : « بعدازوفات او اتراك شیاطین صفت ازشیشهٔ ضبط بیرون افتادند ، وازخروج خوارج اوج آتش فتنه شعله برآورد. بدان سبب صاحب دزمرثیهٔ اوکوید :

لمارأیت خروج الاوج حق سباءٍ مفاجیاً مالهم عقل ولادین
انشدت مکتئباً ماقیل من قدم مضی سلیمان و انحل الشیاطین

[٢] بوحادثه‌نك تاریخی حقنده مورخلر آراسنده اختلاف واردر . بالذات خلیل بکك بورساله‌سنده بیله مختلف یرلرده مختلف تاریخلر قبول ایدیلمشدر : مثلا ایناچ اوغوللرندن وقرامانیلردن بحث ایدیلیرکن قونیه‌نك ضبطی (٦٧٦ ـ ١٢٧٧) ده ومحمدبکله جمرینك قتلی (٦٧٧ ـ ١٢٧٨) ده کوستریلدیکی حالده ، داهااول « صاحب آتا اوغوللری » قسمنده بووقعه‌نك تاریخی اولارق ٦٧٥ سنه‌سی قبول ایدیلمکده‌در. حالبوکه « ابن‌بیبی » یه کوره ، صاحب آتا اوغوللرینك شهادتی قونیه‌نك ضبطندن صوکرادر . خلیل ادهم بك ، قارامان اوغوللری کتابه‌لرینی نشر ایتدیکی صیراده ، صاحب آتا اوغوللرینك کتابه‌لرینه استناداً ، جمری حادثه‌سنك ٦٧٥ سنه‌سنده اولدیغنی یازه‌رق [ص٦] ، محمدبکك حادثهٔ قتلنی ٦٧٦ ده کوسترمشدی [ص٤] که ، « مختصر ابن‌بیبی » ده‌ده بویله‌در. حالبوکه ٦٧٧ ، رشیدالدینك کوستردیکی سنه‌در [عین رساله ، ص ٦] . « منجم باشی » محمدك قتلنی ٦٧٨ ده کوسته‌ریر [صحائف الاخبار ، ج ٣ ، ص ٢٦] . « عینی » و « هزار فن » دخی کذلك ٦٧٧ سنه‌سنی قبول ایدرلر . اویله کوزونیورکه خلیل بك بومتخالف روایتلر قارشیسنده مترددقالمشدر. بزه کوره ، صاحب آتااوغوللرینك قبر کتابه‌لرینه و « ابن بیبی » یه نظراً قونیه‌نك ضبطنی ٦٧٥ ده ومحمدله جمرینك قتلنی ایسه ٦٧٦ ده قبول ایتمك ، شیمدیلك اك حقیقته یقین برحرکتدر. « قونیه » نك یغماو غارتنی انتاج ایدن بومدهش استیلانك ،

ومقتول اولدی ؛ ایشته بو حادثه‌ده «محمد» له برابر ایکی قارده‌شی و بر عمجه زاده‌سی ده مقتول دوشمشدرکه، بونلرك اسملرینی بیلمه دیکمز کبی حتی عمجه زاده‌نك کیمك اوغلی اولدیغندن ده تاملیه بی‌خبرز [مختصر ابن بیبی، ص ٢٣٠]. «آقسرایی»ده «جمری» حادثه‌سی حقنده ویریلن معلومات، بعض جهتلردن «ابن بیبی»یی اکمال و توضیح ایده‌جك بر ماهیتده‌در: اوکا کوره «جمری» حادثه‌سنده «امین الدین میکائیل» مقاومت ایتمك ایستیورسه‌ده موفق اولامیور؛ قونیه تختنه اوطوران جمری کندی نامنه خطبه اوقوتدیغی کبی سکه‌ده ضرب ایتدیریور. تام بر صیراده «آقسرای» حوالیسنده‌ده - بونکله هم آهنك اولارق - بر عصیان حادثه‌سی چیقیور: آناطولی مقاطعه‌جیلرندن اولوب حتی بر مدت آقسرای ولایتنی التزام ایدن «قیزیل حمید» و معتمدی آقسرایلی «شنکیت»، درت بیك تورك و عربدن مرکب بر قوتله آقسرایه هجوم ایده‌رك اوراده اوچ کون اقامت وشهری پك دهشتلی بر صورتده یغما وغارت ایدییور؛ لکن شهزاده «قنغرتای» قوماندا سنده‌کی موغول قوتی یتیشه‌رك بو اغتشاشی باصدیرییور. بو قوهٔ عسکریه‌نك متعاقباً قونیه اوزرینه حرکتیله «جمری» و قارامان تورکلری منهزم بر حالده اورادن اوجلره قاچیورلر؛ موغول اوردوسی قونیه، لارنده وقسماً ارمناك حوالیسنی عاصیلردن تمیزله‌یه‌رك بر چوق اسیر وغنائم آلدقدن صوکرا تکرار یایلاقلرینه دونیور. مع مافیه بو تأدیب حرکتی، قطعی بر نتیجه ویرمیور؛ چونکه «دوه‌لو قارا حصار» ده بولونان «جمری»، «آنقره» دن اعتباراً آناطولینك بوتون غرب حوالیسنده عادتا بر حکمدار کبی اجرای سلطنت ایدییور. «دیاربکر»دن «آنقره»یه

«قیرمیزی کلاهلی، چاریقلی» تورکمنلر طرفندن یاپیلدیغی وقونیه‌ده‌کی چاپوجی «رندلر» ایله «اخیلر»ك ده اونلرله تشریك حرکات ایتدکلری «ابن بیبی»نك مفصل و مختصرندن ایجه آکلاشیلمقده‌در [آناطولی شهرلرنده‌کی بو جنس اجتماعی تشکیلات حقنده مفصل معلومات «عثمانلی امپراطورلغنك تشکلی» آدلی مقاله‌مزده‌در]. علاوه اولارق شونی‌ده ذکر ایده‌لم‌که، «ابن بیبی» ده، «آقسرایی» ده وسائر بالعموم منبعلرده ذکر ایدیلن بو «جمری»، «غیاث الدین سیاوش بن عزالدین» اولدیغنی ادعا ایده‌ن سرسرینك آدی ویا لقبی دکل، اونك حقنده قوللانیلان مزیف بر صفتدر. «ابن بیبی» نك بوندن بحث ایدرکن قوللاندیغی «جمری طریقت حرفوش پیشه» تعبیری بونی کوستردیکی کبی، مختلف فارسی تاریخلرده بوکبی سرسری زمره‌لری حقنده «جمریان» ویا «اجمره» تعبیری قوللانیلدیغی‌ده دائما واقعدر. بونی عثمانلی تاریخلرنده‌ده کورمکده‌یز: مثلا «عاشق پاشا زاده»، «شیخ جنید اردبیلی» دن بحث ایدرکن «.... ودخی غیریدن یانته نیجه جمری جمع اولدی» دییه‌رك بو نقطهٔ نظرمزی تأیید ایدییور [ص ٢٦٤]. آناطولی تاریخیله اوغراشان بوتون شرق وغرب ارباب تتبعی بونی هیچ دوشونمه‌یه‌رك «جمری» کلمه‌سنی سلجوق سلطنتنه ادعای وراثت ایدن سرسری‌یه خاص بر آد ویا لقب عد ایتمشلردر.

قدر بویونه بر ساحه‌ده موغوللرك یاردیمیله نفوذینی تأسیس ایدن «سلطان غیاث‌الدین»، «صاحب فخرالدین» ایله برلکده «آنقره»یه کله‌رك اوراده «جمری» اوزرینه حرکت ایچون بر آی قدر مکملاً حاضرلانیور؛ ونهایت «دوه‌لو قاراحصار» حوالیسنده وقوعبولان قانلی بر محاربه‌ده «جمری» قتل واوردوسی پریشان ایدیلیور [۱]. مع‌مافیه، بوچوق‌مهم موفقیته واونی تعقیب ایدن بعض تأدیباته رغماً، ینه‌اوجلرده اسکی سکون و آسایشك تمامیله اعاده ایدیله‌مه‌دیکی «آقسرائی»نك صریح افاده‌سندن قولایجه آکلاشیلمقده‌در [۲]. ینه «آقسرائی»ده بونی تعقیب ایدن سنه‌لر ظرفنده آناطولیده‌کی مدهش تذبذبلر، موغول وسلچوقی امراسنك مظالم وسوء اداره‌سی، «نیکده»، «لولوه»، «سیوریحصار» حوالیسنده چیقه‌رق «مجیرالدین» طرفندن تسکین اولونان عصیان حرکتلری، ٦٩٩ده بوکا انضمام ایدن مدهش یاغمورسزلق

[۱] «آقسرائی»ده بو حدثه «فتح وفتوح سلطان غیاث‌الدین دردفع جمری» سرلوحه‌سی آلتنده شو شکلده آکلاتیلمقده‌در: «چون شاهزاده ازقونیه عودت فرمود، جمری لعین درولایت اوج با امرای اتراك دست استیلا برآوزدند ودرآن ولایت آغاز سلطنت کردند و فرامین فاسد بجوانب فرستادندونوبت پنجکانه زدند وچهرهٔ طاعت بخاك عصیان چنان آلوده کردند وروی موافقت بسواد مخالفت چنان سیاه کردانیدندکه تاشب زمانه ابستن حوادث است هرکز بچنان ایام فتنه نزاده است. آخرالامر شاهزاده خواست که بنفسه بالشکر برسرایشان رود صاحب فخرالدین توکل برفضل ربانی کرده ومن یتوکل علی الله فهو حسبه نصب العین خاطر خویش کردانید و شاهزاده‌را ازسر اعتقاد خالص ازان عزم بازداشت که مبادا که بواسطهٔ لشکر ولایت بسم ستور ازعامر و عامر خراب ویباب شود بنفس خود باسلطان غیاث‌الدین بدفع جمری التزام نمود و توکلاً علی الله تعالی با سلطان و حواشی از ولایت دانشمند بجانب انکوریه بدرآمدند و آنجامدت یکماه بتدبیر جمعیت لشکر مشغول شدند وعاقبت با جمعیت لشکر مسلمان که از کثرت آن درمداخل و مشارب زمین وحوش وسباع را مضارب ومهارب متعذر بود، متوجه بجانب اوج بدفع جمری چون ثواقب بر اثرشیاطین روانه شدند، امرا و سرلشکران و رؤسا و معتبران و متجنده و سپهداران ممالك ازتخوم دیاربکر تاحدود انکوریه متابعت سلطان اصیل نمودند واز آنجاتا بقراحصار دوله که درآن ایام مقر جمری واشکر طاغی آنجا بود هیچ جی توقف ننمودند، ودرحوالی قره‌حصاردر مصادفت جمری التقاء مقابلات و مقاتلات و اتفاق مصاف افتاد و بتیغ آبدار خون خوار

دربرك ریز عمر عدو ازصرصراجل — نوروزرا طبیعت فصل خزان دهد
اطراف باغ معرکه‌را تیغ آبدار — ازخون کشته رنك کل وارغوان دهد

خلق بسیار وازشرجنس طایفهٔ بی شمار درصحراء معرکه طعمهٔ کلاب وسباع ووحوش وطیورشدند. الخ».

[۲] «اکرچه ملك بواسطهٔ آن فتح دراکثر اوقات مصون بود، اما نایرهٔ فتنهٔ اتراك بکلی منطفی نشد و ازالت قاعدهٔ فساد ایشان ممکن نکشت، درهرطرف دست وپای میزدند، ودرقطع طرق ضرری میرسانیدند؛ اماقدم ازدائرهٔ خود بیرون نمی نهادند».

خلاصه اوداتمی وبویوك آنارشی لایقیله تصویر ایدیلیور. ینه عین مؤلف، ۷۰۳ وقایعی اثناسنده قونیه ـ آقسرای یولی اوزرنده الیوم « سلطان خانی » دیه مشهور « رباط علائی » نك تعمیرینه مأمور اولدیغنی آکلاتیرکن ، بالمناسبه ، قرامانلیلرك بر آرالق بونك ایکی برجنی محو و تخریب ایتدکلرندن ده قیصه‌جه بحث ایتمکده‌در. «محمد بن قرامان»دن صوکرا قرامان تختنه کیمك کچدیکی، اپی قاریشیق بر مسئله‌در. کتابه‌لره نظراً، قارده‌شی «محمود بك»ك قرامان بکی اولارق اونك یرینه کچدیکنی قبول ایده‌بیلیرز. هجری (۷۰۲) تاریخنده محمود بکك هنوز برحیات اولدیغنی، «ارمناك» ده‌کی جامع کتابه‌سی آچیقجه کوسترمکده‌در. بونك وفاتی تاریخی اولارق ده مورخ «عالی» نك «فصول حل وعقد» ده کوستردیکی ۷۰۷ تاریخنی قبول ایتمك، شیمدیلك الده‌کی غیر و برحر کتدر. حالبوکه «منجم باشی»، محمودك وفات تاریخی اولارق ۷۱۹ سنه‌سنی کوستهریر؛ و «ابو سعید بهادرخان» طرفندن آناطولی ایشلرینك تنظیمی مقصدیله کوندریلن «امیرچوبان» ایله قونیه خارجنده وقوعبولان جنکلرده اکثر اتباعیله برابر قتل اولوندیغنی وقرامانلیلرك بونك اوزرینه «ارمناك» ه عودتله صعب المرور محللره تحصن وحتی «یخشی بن محمود» ی تخته اجلاس ایتدکلرینی و «امیرچوبانزاده تیمور طاش» ه مطیع اولان «یخشی» نك «چوبانیلر» ك زوالی اوزرینه تکرار قونیه و حوالیسنی اله کچیردیکنی سویلرکه، آشاغیده اضافیله ایضاح ایدیله‌جکی وجهله، تماماً یاکلیشدر. «افلاکی مناقبی» نده، «سلطان ولد» ك بر کرامتی آکلاتیرکن، «قونیه» نك باشلیجه جبابره‌سندن «اخی مصطفی» نك قونیه‌یی استیلا ایدن «یخشی خان بن قرامان» طرفندن قتل ایدیلدیکی مذکوردر [هوآر ترجمه‌سی، ج ۲، ص ۳۰۷]. بو وقعه‌نك، ۷۰۷ ایله «سلطان ولد» ك تاریخ وفاتی اولان ۷۱۲ تاریخلری آراسنده اولدیغنی، و «یخشی» بکك، بویوك قارده‌شی « محمود » دن صوکرا تخته کچدیکنی استدلال ایده‌بیلیرز [۱]. «منجم باشی» ایله

[۱] بو « اخی مصطفی » ، مولانا عائله‌سنك اسکی محب ومنتسبلرندن « اخی صدیق » ك اوغلیدی ؛ « چلبی عارف » له برابر طوغمش وحتی باباسنك رجاسی اوزرینه اسمی ده « سلطان ولد » طرفندن ویریلمشدی. « افلاکی دده » نك افاده‌سنه کوره ، قونیه‌ده‌کی بوتون «جنود رنود» اونك امری آلتنده بولونیورلردی. قونیه خلقی اونك و آداملرینك ظلم وتضییقندن فوق العاده بیزار اولارق سلطان ولده برچوق شکایتلرده بولوندیلر. سلطان ولد متعدد دفعه‌لر اوکا اخطارلرده بولوندیسه‌ده مصطفی هیچ آلدیرمادی، سرت جوابلر ویردی؛ حتی بر سماع مجلسنده «چلبی عارف» ك فنا حالده جانی صیقدی. نهایت ـ «افلاکی» یه کوره بو بی ادبلکلری نتیجه‌سنده ـ «یخشی خان بن قرامان» قونیه‌یه کلنجه، اونی، معیتنده‌کی بر طاقم رندلرله برابر، قلعه قاپوسنه آصدیردی [دار الفنون یازمه‌سی ، ورق ۱۶۲ ـ ۱۶۳] .

«علی» نك یاکیشقه‌یه محمود بکك اوغلی اولارق کوستردکلری «یخشی» ، ایشته « افلاکی »ده ذکر ایدیلن بو « یخشی بن قارامان » اولاجقدر .

بورادە ، بوتون مختلف تاریخی منبعلرڭ ضد روایتلرینی بربریله تنقید و تألیف ایدەرك «محمود» و «یخشی» زمنلرندە قرامانلیلرك احوالی حقندە براز تفصیلات ویرمك فائدەدن خالی دکلدر: اوبله آکلاشیلیورکه «محمود» دن صوکرا قرامان تختنه چیقن قاردەشی «یخشی»، سلجوقیلرك انقراضیله آناطولی احوالنك قاریشمەسندن بالاستفادە، ٧١٢دن اول قونیەیی ضبط ایتمشدر. قدیم سلجوقی پای تختنك بوصورتله ضبطی، هیچ اولمزسه مرکزی آناطولیدە موغول نفوذینك تزلزل و اندراسنی موجب اولاجغندن، بوندن طبیعتیله تلاشه دوشن «ایلخانیلر» دولتی امیرالامرا «چوبان» بکی قوتلی براوردو ایله کوندریور . « آقسرائی » بوحادثەنك « ابو سعید بهادر خان » ڭ ٧١٦ دە جلوسنی متعاقب اولدیغنی قید ایدیورسەدە ، « تاریخ اولجایتو » دە یازیلدیغی وجهله ٧١٤دە یعنی «اولجایتو»نك اواخر سلطنتندەدر [١]. بناءً علیه « آقسرائی »نك بوخصوصدەکی معلوماتنی، یالکز زمان وقوعنی بوصورتله تصحیح ایدەرك، نقل ایدەبیلیرز: بوعظیم قوۀ عسکریەنك «قرابنوك» قیشلاغنه ورودی اوزرینه، آناطولیدەکی بوتون تورك بکلری عرض اطاعت وانقیاد ایدیورلر : «حمید اوغلو»، « شرف اوغوللری »، «صاحب آتا اوغوللری»، «کرمیان اوغوللری»، «جاندار اوغلو سلیمان پاشا»، حتی سیسدەکی ارمنی حکمدارلری قیمتلی هدیەلرله

[١] محمد عارف، حمید اوغوللری ، تاریخ مجموعەسی، ٥١، ص ٩٤٣؛ عارف بکدن باشقا بوتون مورخلر بومسئلەدە آلدانمشلر ویاکلیش مطالعەدە بولونمشلردر: توحید بك «اوغلی تیمور طاش عصیاننی یاتیشدیرمق اوزرە ٧١٩ دە آناطولی‌یه کلن امیر چوبان » [عین مجموعە، ص ٣٨٥] دیدیکی کبی، موسیو « قرامەرس » دە « قارامان اوغلو » مقالەسندە بو حادثاتی ٧١٩ دە کوسترمش ، علی بك ایسه ٧١٩ ویا ٧٢٢ تاریخلرینی قید ایتمشدر [عین مجموعە ، ٧٨ ، ٤]. بوتون بو تخالفلرك سببی، بر جلدە، منجم باشی» نك متناقض ە.دلریدر: بریردە تیمور طاشك ٧١٨ دە عصیان ایدوب باباسنك ورودیله عرض اطاعت ایتدیکنی [ج ٣ ، ص ٨] یازدیغی حالدە، دیکر برصحیفەدە بونی ٧٢٢ دە کوسترمکدە [عین جلد، ص ٤]، ینه دیکر بر محلدە ایسه ٧١٩دە امیر چوبانك «ابوسعید» طرفندن آناطولی امورینی تنظیم ایچون کلوب حتی قونیه خارجندەکی جنکلردە محمود بك واتباعنك قتلنی سویلەمکدەدر [ص ٢٦] . ایشته محمود بکك ٧١٩ دە وفاتی روایتی‌دە بوندن غلطدر . خیرالله افندی تاریخنك بوخصوصدەکی معلوماتی ، برمعتاد، چوق قاریشیق ویاکلیشدر. بوحادثەنك دوغروسی یوقاریدە یازدیغمز وجهلەدر . « امیرچوبان » ڭ «ابوسعید» زماننده اوغلنك عصیاننی باصدیرمق ایچون کلدیکی حقندەکی تفصیلات ایسه براز آشاغیدەدر .

کلیورلر؛ و نائل التفات اولوب کری دونیورلر. یالکز «قارامان اوغوللری» عرض انقیاد ایتمه‌دکلری ایچون، ایلك بهارده موغول اوردوسی قونیه اوزرینه یورویه‌رك شهری ضبط و قارامانلیلری شدتله تأدیب ایدییور [١]. ایشته «یخشی بك» بلکه ده بو محاربه‌لرده یعنی تقریباً ٧١٥ ده وفات ایتمش و یرینه ـ آشاغیده ایضاح ایده‌جکمز وجهله ـ «بدرالدین ابراهیم بك» کچمشدر. امیر چوبانك عودتی متعاقب قارامانلیلرك تکرار بر فرصت بولارق «قونیه» یی تکرار اللرینه کچیرمش اولدقلرینی بیلیورز؛ چونکه «امیر چوبان»، «ابو سعید بهادر» ك جلوسنی متعاقب اوغلی «تیمور طاش» ی آناطولی والیلکنه کوندرمش [٢]، و «تیمور طاش» ایسه، «افلاکی» نك آشاغیده مذکور افاده‌سندن صراحةً آکلاشیله‌جغی وجهله، «٧٢٠» ده اونلری

[١] «القصه از هر طرف که بود امراء اتراك سر بر خط طاعت نهادند؛ فلك دندار حمید از بورغلو واولاد اشرف از غرغروم واسباط صاحب فخرالدین از قراحصار دولو وامراء کرمیان وابناء علیشیر از کوتاهیه وقلاع آن حدود وسلیمان باشا از قسطمونیه که درهیچ عهدی از عهود متقدم احضار واستحضار ایشان صورت نبسته بود جمله متعاقب بقشلاق قرابنوك حاضر شوند و مطاوعت و امتثال نمودند، مطیع ومنقاد کشتند. ملك الارمن تکفور نیز از سیس بخدمت آمد وجمله تحف وهدایاء ملوکانه وتقدمهٔ خیول خسروانه با جوشن وبرکستوان مذهب و اسلحه وامتعهٔ نفیس باو رسانیدند؛ وبنوازش و عواطف خسروانه اختصاص یافته باتشریفات فاخر از قشلاق قرابنوك بفراغ دل اجازت انصراف یافتند؛ واطراف اوج بوجود امن وامان ارام کرفت. اما جون ابناء قرامان درمطاوعت و حضور اهمال در نمودند، در اول بهارکه جهان طراوت از سرکرفت بجانب قونیه تاختن کرد ودارالملك قونیه‌را از تشبث و تصرف ابناء قرامان مستخلص کردانید؛ واتراك قرامان که بییلاق بیرون آمده بودند درصدد قتل وغارت ونهب افتادند؛ وبیشتر پای مال سم ستور لشکر جرار شدند» [آقسرایی تذکره‌سی].

[٢] روضة الصفا، ج ٥، ص ١٩٢. بو والیلك تعیین مسئله‌سی «ابوسعید بهادر خان» ك جلوسی عقبنده اولدیغندن، ٧١٦ ویا ٧١٧ سنه‌سی ظرفنده اولمالیدر. «تیمورطاش»، ٧١٧ ـ ٧٢٠ سنه‌لری ظرفنده آناطولیده‌کی محلی بکلکلرك نفوذینی قیرمش، حتی «قونیه» یی ضبط ایله نفوذینی بوتون آناطولیده تأسیس ایتمشدی. تیمور طاشك عصیانی ایشته بوندن صوکرا، یعنی روضة الصفانك قید ایتدیکی وجهله ٧٢٢ سنه‌سی ابتداسنده‌در؛ «امیر چوبان» بونی باصدیرمق اوزره ایکنجی دفعه تکرار آناطولی‌یه کلدی؛ ودخالت ایدن تیمورطاشله برابر ایلخانك یانه دوندی‌که، «ابوسعید» باباسنك خاطرینه حرمةً «تیمور طاش» ی عفو ایده‌رك تکرار اسکی وظیفه‌سنه کوندرمشدر [عین اثر وجلد، ص ٢٠٢ ـ دوسون، موغوللر تاریخی، ج ٤، ص ٦٥٨]. «روضة الصفا»، تیمورطاشك کندی نامنه خطبه اوقوتوب سکه باصدیردیغنی، ایلخانیلرك رقیبی اولان مصریلرله مناسباته کیریشدیکنی، حتی کندیسنه «مهدیٔ آخر زمان» دیدیکنی یازارکه، بوصوك ادعانك وقوعنی «افلاکی» ده تأیید ایدر [ج ٢، ص ٤١٤].

تکرار قونیه‌دن چیقارمشدر. قونیه‌نك یکیدن بونلرك النه کچمه‌سی، «چوبانیلر» عائله‌سنك اعدامی اوزرینه «تیمورطاش»ك بالمجبوریه مصر سلطانی نزدینه فرارندن صوکرادرکه [١]، بوتاریخدن‌صوکرا یعنی ٧٢٨ ده قونیه آرتق قطعی‌صورتده قارامانیلرك النه کچمش وسطوت وشوکتلری کوندن کونه آرتمشدر.

ینه «افلاکی» ده‌کی برفقره، «امیرعارف چلبی»نك «لارنده» ده اوتوران قارامان اوغلی «بدرالدین ابراهیم» بکه بر مکتوب کونده‌ره‌رك، قونیه‌ده قارامان امراسندن «جلال کوچك»ك ـ کندیسنك اودور فترتده سیاحتده بولونمه‌سندن بالاستفاده ـ غصب ایتدیکی مرمر برحوضی [٢] طلب ایله‌دیکنی، وابراهیم‌بکك غاصبی شدتله تجزیه‌ایده‌رك سائر هدیه‌لرله برلکده حاووضی بولدوروب کوندردیکنی بزه بیلدیرمکده‌در [هوآر ترجمه‌سی، ج ٢، ص ٣٥٩]. ینه عینی اثرده، سلچوقیلرك انقراضندن «تیمور طاش»ك ٧٢٠ ده کندیلرینی قونیه‌دن طرد ایتمه‌سنه‌قدر قارامانیلرك قونیه‌ده‌کی اداره‌لری، «عارف چلبی»نك موغوللری‌اونلره ترجیح ایتدیکی،قارامانیلره منسوب «قیلیچ‌بهادر» آدلی‌بردیزداره قارشی کوستردیکی کرامتلر مندرجدر [عین اثر، ص ٣٧١، ٣٧٣، ٤١٤]. مع مافیه بوتون بو تفصیلاتك اك مهمی، ٧١٩ سنه‌سندن اول «لارنده» ده قارامان اوغلی «بدرالدین ابراهیم» بکك حکمداراولدیغی حقنده‌کی کوچوك‌قیددر. ایشته، بوکوچوك قیدسایه‌سنده، قارامان تاریخیله‌اوغراشان بوتون مورخلرك‌شیمدی‌یه‌قدر تورلو تورلو تأویللرله حل ایتمك ایسته‌دکلری بر مسئله، قطعیتله تنور ایتمش اولیور:

یخشی بکك پك اوزون سورمه‌دیکی آکلاشیلان دورهٔ امارتندن صوکرا قرامان تختنه محمود بکك اوغلی «بدرالدین‌ابراهیم‌بك» کچمشدرکه، بووقعه امیرعارفك حال‌حیاتنده یعنی ٧١٩ دن اولدر. ایشته «شکاری» نك بحث ایتدیکی، «ابن بطوطه» نك «لارنده» ده کوروشدیکنی سویله‌دیکی، کذلك «مسالك‌الابصار» مؤلفنك‌ده قید ایتدیکی «بدرالدین»، بوذاتدر. «لارنده» کتابه‌لرنده وشکاری تاریخنده «فخرالدین احمد» و «شمس‌الدین» لـ

[١] تفصیلات ایچون: روضة‌الصفا، ج ٥، ص ٢١١

[٢] بیاض مرمردن یاپیلمش اولان بو حاووضی سلطان ولده کوتاهیه‌دن کونده‌رمشلردی. افلاکی‌دده، «جلال کوچك» حقنده «ازنواب اولاد قرامان» تعبیرینی قوللانیور. «جلال‌کوچك» بوحاووضی «لارنده» ده‌کی سراینه قویدورمشدی: «امیر بدرالدین ابراهیم بك آن شخص‌را تقریر فرموده وازنیات معزول کرده ازچشم انداخت ودرین فلاکت جان داد» [ورق ١٧٥ آ].

باباسی اولارق كوستریلن « ابراهیم بك » لكده بواولدیغی، آرتق هرتورلو شبهه‌دن وارسته‌در. « تیمورطاش »ك تضییقاتی كوره‌ن واونك فراری متعاقب تكرار قونیه‌یی واسكی مملكتلرینی اله كچیره‌ن، مصر حكمدارلریله یكیدن مناسبات تأسیس ایده‌ن بودر؛ مدت سلطنتی‌ده اوزون سوردیكی جهتله، بوعائله‌نك اعاظمندن صاییلابیلیر؛ «فصول حل وعقد» كبی مؤخر منبعلرده یازیلدیغی وجهله، قارامانیلرك توقیعلرنده « بدری » یازمه‌لری، بوكا انتسابلرینی كوسترمك دولاییسیله‌در. «بدرالدین ابراهیم»ك ٧٣٣ده تختده بولوندیغنی « ابن بطوطه » دن بیلیورز. كتابه‌لرله واقلاكی مناقبیله چوق دفعه توافق ایدن « شكاری » نك افاداتنه [١] ایناتیلاجق اولورسه، بونك فراغتیله قارده‌شی «خلیل»ك تخته كچوب اون یدی سنه حكومت سوردیكی (٧٣٣ـ٧٥٠)، یرینه قیصه برمدت ایچون تكرار اسكی حكمدار «بدرالدین ابراهیم»ك تخته چیقاریلارق، وفاتی متعاقب اوی اوغوللری «فخرالدین» و«شمس الدین»ك استخلاف ایتدیكی، وبونك اوزرینه عائله‌نك الك مسن عضوی بولونان « برهان الدین موسی بن محمود » ك قرامان بكی اولدیغی آكلاشیلمقده‌در. « شكاری »نك بوروایتنی دیكر تاریخی منبعلرك وكتابه‌لرك ویردیكی تاریخلرله امكان دائره‌سنده تألیفه غیرت ایده‌جك اولورسه‌ق، « بدرالدین » ك صولك جلوسیله « فخرالدین » ك ٧٥٠ سنه‌سی ظرفنده حكومت باشنده بولوندقرینی، « برهان الدین موسی » نك ایسه « شمس الدین » ك ٧٥٣ ده وفاتی اوزرینه ٧٥٣ـ٧٥٧ سنه‌لری آراسنده حكومت سوره‌رك اوسنه فراغت وبرسنه صوكرا یعنی ٧٥٨ ده « موط» ده وفات ایتدیكنی آكلارز. بوراده توضیح ایدیله‌سی ایجاب ایده‌ن باشلیجه جهت، « خلیل » ایله «موسی» نك شخصیتلری وزمانلریدر. «موسی»نك «ارمناك»ده ٧٤٠ تاریخلی برمدرسه كتابه‌سی واردركه، «امیرالكبیرالعالم العابد الغازی برهان الدوله والدین» لقبلرینی حاویدر. « ابن بطوطه »نك افاده‌سنه كوره «لارنده» ابتدا بونك اداره‌سنده ایكن «ملك ناصر» برعوض مقابلنده بونی آلارق امیروعسكر كوندرمش، بعده «بدر الدین ابراهیم» بورانی تكرار استیلا ایله سرای یاپدیرمشدر [شریف پاشا ترجمه‌سی، ج ٢، ص ٣٢٤]. فی الحقیقه، «مسالك الابصار» و«التعریف» كبی مهم منبعلردن واونلردن نقلاً «قلقشندی» ده ـ شبهه‌سز یاكلیش اولارق «بهاءالدین» دیه‌ذكر ایدیلن ـ بو «برهان الدین موسی»یه عائد ایجه معلومات واردر: اونك برآرالق مصره كیدوب صوكرا ادای

[١] قارامانیلر ایچون دكل اونلرله معاصر بوتون آناطولی بكلكلری ایچون‌ده فوق العاده حائز اهمیت اولان بو اثر حقنده براز معلومات ویرمه‌یی لزوملی كوروبورز. چونكه نجیب عاصم بكك « اقدام »ك ٢ ٨٨٤ وعلی امیری افندینك اونی تصحیحاً ینه عینی غزته‌نك ٨٨٧٦ (١ كانون ثانی

حج ایتدیکی ، بعده مملکتنه عودتده ارمنیلرله محاربه‌ده بولوندیغی ، وحتی سلطاندن منشور آلدیغی اوراده ذکر ایدیلیور .

ایلک نظرده بربریله متضاد کبی کورونن بو معلومات ، قرامانلیلرده « دولت تلقیسی » واونلرك اصول اداره‌لری لایقیله آکلاشیله‌جق اولورسه ، قولایجه قابل ایضاح وتألیفدر . بوتون اسکی کوچبه ویاریم کوچبه تورکلرده اولدیغی کبی « قرامانلیلر » ده‌ده دولت ، عائله‌نك مشترك مالکانه‌سی حکمنده ایدی : ایچلرندن بریسی ـ اکثریتله الك یاشلی وقوتلیسی ـ حکومتك رئیسی مقامنده اولمقله برابر ، عائله‌یه منسوب دیکر پرنسلرده مختلف یرلرده کندی باشلرینه حکومت سوروبورلردی . ایلك زمانلرده « ارمناك » مؤخراً « لارنده » وداها صوکرا « قونیه » ، کذلك « آقسرای » ، « آقشهر » ، « نیکده » بونلرك باشلیجه مرکزلری ایدی که ، هر برنده حکمدار عائله‌سنه منسوب بری بولونیوردی . اصل بیوك رئیس ، ایلك زمانلرده « ارمناك » ده ، مؤخراً « لارنده » ده اوتوروردی . « بدرالدین ابراهیم بك » ك هر حالده ٧١٩ سنه‌سندن اول « لارنده » ده اوتوردیغنی « افلاکی » دن قطعی صورتده آکلامقده‌یز ؛ « ابن بطوطه » نك یوقاریکی روایتنی ، « موسی بن محمود » ك برآرالق « لارنده » ده حکومت

١٣٣٧) نومرولی نسخه‌لرنده ویردکلری معلومات ایله ، « کوروشی چوما » مجموعه‌سنك (ج ١ ـ ، ١ نیسان ١٩٢٥ ، ص ٤١٥ ـ ٤١٧) بونلردن نقلاً ویریلن ایضاحات ، اکثریتله یاکلیشدر . « اوچنجی علاءالدین کیقباد » ك « خواجه دهانی » اسمنده بر شاعره یازدیردیغی فارسی سلجوقی شهنامه‌سنی کورن قرامان اوغوللرندن علاءالدین بك (٧٥٧ ـ ٧٩٣) ، « یارجانی » اسمنده بر شاعره فارسی برقرامان شهنامه‌سی یازدیرمشدرکه ، ایشته « شکاری » ـ فارسی اولدیغی ایچون شهرت بولمیوب رغبتدن دوشن ـ بو اثری تورکجه‌یه ترجمه ایتمشدر . قسماً سایم اول زمانی‌ده آلان بو اثر مترجمك ، یا اودورده یشیوب « یارجانی » نك برقیدینی زماندن اعتباراً اثری تذییل ایتدیکنه ، یاخود بوجنس « خلق وقیعه‌نامه‌لری chronique populaire » نده واقع اولدیغی اوزره باشقالری طرفندن تذییل ایدلدیکنه حکم ایدیله‌بیلیر . قرامان معلملرندن « عثمان افندی » ده بولونان « شکاری » ترجمه‌سی نسخه‌سنی اسبق قونیه والیسی عارف پاشا مرحوم استنساخ ایتدیرمشدر ؛ والیوم دارالفنون کتبخانه‌سنده « ١٤١٠٤ » نومرودر . علی امیری افندی‌ده‌کی نسخه ایسه ١١١٩ ده استنساخ ایدلمشدر . ینه « لارنده » اشرافندن « خدمی زاده انور » افندیده موجود تورکجه داها مفصل برقرامان تاریخی‌ده عارف پاشا طرفندن « ابراهیم عجزی » افندی اسمنده برینه استنساخ ایتدیریلمشدرکه ، مستنسخك ده بعض مفید نوطلرینی‌ده احتوا ایدن بو نسخه الیوم دارالفنون کتبخانه‌سنده « ١٤١٠٥ » نومرولودر . بو اثرده مترجم ویامؤلف اسمی اولمادیغی کبی ، تفصیلاتده شکاریدن فضله‌در ؛ وبالخاصه صوك زمانلرده سنه‌لر صراحةً کوسترلمشدر . برده « شکاری » نسخه‌سنده عثمانلی خاندانه قارشی خصومتکارانه ادعالر اولدیغی حالده ، مفصل تاریخده بالعکس ابدارانه شیرواردر . آنجاق ، ویردکلری

سوردیکی شکلنده تأویل ایتمک لازمدرکه، اوصیراده «بدرالدین» لرده بویوک بر احتماله «ارمناك» ده بولونمه‌سی ایجاب ایده‌ر . « بدرالدین ابراهیم » بکك فراغتی اوزرینه، قرده‌شی « خلیل » « لارنده » ده حکومت رئیسی ایکن، « برهان‌الدین موسی » ده « ارمناك » ده حکومت سوروبیوردی‌که ، ۷٤٠ تاریخلی مدرسه کتابه‌سی ایشته بونی کوسته‌ریر . «خلیل بك» ی تعقیب ایده‌ن «بدرالدین» لك ایکنجی سلطنتی متعاقب تخته چیقن اوغوللری «فخرالدین» و « شمس‌الدین » لك «لارنده » ده مدفون اولملری‌ده ، اونلرك «لارنده» ده اصل حکومت ریاستی وظیفه‌سنی کوردکلرینی آکلاتیر . « برهان‌الدین موسی » ایشته بونلردن صوکرا یعنی ۷۵۳ ده اصل قارامان تختنه کچمش اولیور . کورولیورکه بورایه قدر سائر اسکی تاریخی منبعلر و کتابه‌لرله « شکاری » نك روایتلری آراسنده هیچ بر تضاد یوقدر . « منجم باشی » کبی ، کتابه‌لرله‌ده توافق ایتمه‌ین مؤخر اثرلرك افاده‌لرندن زیاده ، بو تلفیق وتنظیم ایتدیکمز وقایع سلسله‌سی شبهه‌سز چوق داها شایان اعتمادر .

« شکاری » یه نظراً ۷۵۷ ده قارامان تختنه کچن « علاءالدین بن خلیل » بك ، «نفیسه سلطان » لك زوجی اولوب « خلیل بن محمود » لك اوغلی و « محمد ثانی » ایله « علی » نك باباسیدر . « خلیل ادهم » بك ، قارامان کتابه‌لرینی نشر ایدرکن ، ۷۵٠ ده وفات ایدن

معلومات همان همان یکدیکرینك عینی کبیدر. آکلاشیلیورکه بوایکی اثرده عین منبعدن یعنی «یارجانی» شهنامه‌سنك منظوم ترجمه‌سندن آلنمشدر . هرایکی اثرده‌ده وقایعك مبدأ و منتهاسی بربرندن فرقسز اولماسنه وآراده‌کی تخالفك ساده‌جه برینك مفصل دیکرینك مختصر اولماسندن عبارت قالماسنه کوره ، بونلرك یکدیکرندن آیری منبعلردن آلنماسنه احتمال ویریله‌مز . بواثرلرك لسانلرینك بربرندن فرقلی اولماسنه کلنجه ، بلکه‌ده بوفرق مستنسخلره عائد برشیدر. حالبوکه « خدمی زاده انور » افندیده‌کی اصل نسخه کورولوب لایقیله تدقیق ایدیله‌نجه بوخصوصده برشی سویله‌نه‌مز . ایشته بوجهتلر تنور ایدنجه‌یه قدر بوایکی اثری‌ده « شکاری » نك مستنسخلرالنده شکلنی دکیشدیرمش بری مختصر دیکری مفصل منظوم ترجمه‌سی عدایتمك یا کلیش صاییله‌ماز. بومفصل نسخه‌یی مختصریله وقرامانلیلره عائد بالعموم تاریخی وثیقه‌لرله قارشیلاشدیره‌رق طبع ایتدیره‌رك ، قارامان تاریخنك تنویری ایچون برنجی درجه‌ده حائز اهمیت بر تشبث اولاجقدر . کونك برنده « یارجانی » نك فارسی شهنامه‌سی میدانه چیقه‌جق اولورسه ، بوخصوصده داها صاغلام فکرلر ایدینه‌بیله‌جکز. الیوم نسخه‌سی موجود اولمایان «سلجوق شهنامه‌سی » صاحبی « خواجه دهانی » نك بعض تورکجه شعرلری المزده اولدیغی حالده [«سلچوقیلر دورنده آناطولی تورك شاعرلری » عنوانیله درست نشر اثرمزه مراجعت] ، اوندن ایچه مؤخر اولان « یارجانی » نك ، شکاری ترجمه‌سنده آرا صیرا ذکر ایدیلن بعض بوزوق پارچالرندن باشقا ، هیچ بر اثرینه مالك دکلز .

« خلیل بن محمود » ی، ٧٧٢ و ٧٨٣ تاریخلی اوزون کتابه‌لرنده اسمی کچن « علاء الدین خلیل» ایله عین شخص عد ایتدیکی ایچون،«نفیسه سلطان»ك زوجنك هویتنی تعیین ایچون اوزون اوزون برطاقم تأویلات واستدلالاتده بولونمش، وبونك اوغلی اولارق ایکنجی بر « علاءالدین » داها میدانه چیقارمشدی‌که ، بویکی رساله‌سنده‌ده عین نقطهٔ نظره اتباع ایتمشدر . « قرامان اوغوللری حقنده وثائق محکوکه، صحیفه ١٦ـ ٢١ »ده کاملاً بو مسئله حقنده‌استدلالاتده بولونولمش، و ٧٨٣ تاریخلی کتابه‌نك صراحتی و« شکاری » نك افاداتی هیچ نظر اعتباره آلنمامشدر. حالبوکه، بو خصوصده منحصراً خلیل‌ادهم بکك اثرینه‌استناد ایدن موسیو « قرامه‌رس»، کتابه‌لرده‌کی « ابوالفتح علاءالدین خلیل» ایله «نفیسه‌سلطان»ك زوجی « علی » نك وشکاریده‌کی « علاءالدین بن خلیل» لڭعین شخص اولمق لازم کلدیکنی ایلری سورمشدرکه،بزجه تماماً دوغرودر: ٧٥٧ ده «لارنده»ده قارامان تختنه کچن،٧٨٣ دن اول نفیسه سلطانی آلان و ٧٩٣ ده قتل ایدیلن « علاءالدین بك »، ایشته بودر . خلیل ادهم بکك‌ده سویله‌دیکی وجهله، مختلف کتابه‌لرله بر وقفیه‌ده بو «علاءالدین بن خلیل» دن متفقاً بحث ایدلمکده‌در . وهیچ برنده «علاءالدین بن علاءالدین خلیل» افاده‌سی‌ده یوقدر . «٧٧٢» و«٧٨٣»تاریخلی ایکی کتابه‌ده «ابوالفتح علاءالدین خلیل بن محمود» دنیلمه‌سی،بوجنس وثیقه‌لرده‌چوق دفعه تصادف ایدلدیکی وجهله ، « علاءالدین بن خلیل »مقامنده‌در . اساساً ٧٠٧ده وفات ایدن محمود بکك اوغلی خلیلك ٧٨٣ده‌هنوز برحیات اولماسی‌ده برازغریبدر. موسیو «قرامه‌رس»ك‌بزم نقطهٔ‌نظرمز قبول ایدیلنجه، کتابه‌لرله«شکاری»نك معلوماتی‌پك‌ایی تألیف ایدلمکده، کرك نفیسه سلطانك زوجی مسئله‌سنده‌کی استدلالره کرك خلیل ادهم بکك افاده‌سی‌وجهله:«شکاری‌یه کوره‌ملوك‌قرامانیه‌نك‌اعاظمندن‌عد اولونوب‌ابوالفتح عنوانی‌دخی احراز ایله‌ین‌برحکمدارك هیچ بروثیقهٔ‌محکوکه‌سی‌بولونمامه‌سی»حقنده‌کی استغرابلره‌وترددلره محل قالمامقده‌در . قارامان تاریخنك بوندن صوکراکی دوره‌لری ، بو ایلك زمانلره نسبتله چوق صریح اولدیغی جهتله مطالعاتمزه بورادہ نهایت ویریورز . خلیل ادهم بکك نشر ایتمش اولدیغی کتابه‌لرله « ابن بیبی »، « آقسرایی » ، « افلاکی » و « شکاری » نك معلوماتی بربریله مزج وتألیف ایدنجه، قارامان اوغوللری سلسله‌سنك ایلك وچوق‌وقاراکلق دوری ، شیمدیلك ، شویله‌معدل واسکیسنه نظراً هرحالده‌چوق واضح وداها شایان اعتماد بر شکل آلمش اولیور :

سعد الدین [شکاریده]

نوره صوفی

- ۱ § کریم الدین قارامان [تقریباً ٦٥٤ـ وفاتی ٦٦٠ دن صوکرا]
  - ۲ § محمد [٦٧٦ ده مقتول]
  - ۳ § محمود [٦٧٦ـ٧٠٧]
    - ٥ § بدر الدین ابراهیم [٧١٥ـ٧٣٣؛ وفاتی ٧٥٠]
      - ۷ § فخر الدین احمد [٧٥٠]
      - ۸ § شمس الدین [٧٥٠ـ٧٥٣]
      - قارامان [شکاریده]
      - درخوان خاتون [وفاتی ٨١٣]
    - ۹ § برهان الدین موسی [٧٥٣ـ٧٥٧؛ وفاتی ٧٥٨]
    - عیسی [شکاریده]
    - ٦ § خلیل [٧٣٣ـ٧٥٠]
      - داود [شکاریده] [آقسرایده]
      - خضر [شکاریده] [ارمناکده]
      - اسحق [شکاریده] [آقشهرده]
      - سیف الدین سلیمان [وفاتی ٧٨٢ دن اول]
      - ١٠ § علاء الدین [٧٥٧ـ٧٩٣]
  - ٤ § یخشی [٧٠٧ـ٧١٥]
    - علی [قونیه ده مضروب تاریخسز سکه سی وار]
  - قاسم (شکاریده) [٦٧٦ ده مقتول]
  - خلیل (شکاریده) [٦٧٦ ده مقتول]
- زین الحاج [٦٦٠ ده قونیه ده مصلوب]
- بونسوز [٦٦٠ ده قونیه ده مصلوب]
  - (زین الحاج و بونسوز دن بری:) اسمی مجهول [٦٧٦ ده مقتول]

عثمانلی دولتندن صوکرا آناطولینك الك قوتلی امارتنی تشکیل ایدهن و آناطولی تورکلرینك صنعت تاریخنده چوق قیمتدار آبدهلر براقان قارامان بکلکنده علم و ادبیات حیاتنك ده انکشاف ایتمهسی طبیعیدر. بر طرفدن بو خصوصده تدقیقاتده بولونمق، دیکر طرفدن غرب و شرقك بویوك دولتلریله اوزون مدت سیاسی و اقتصادی مناسبتلرده بولونمهسی دولاییسیله کرك شرق کرك غرب منابع تاریخیهسنده بو سلالهیه عائد موجود اولوب هنوز تلفیق و ترکیب ایدیلمهین وثائقی طوپلامق، بونلرك هپسندن اولده بونلره عائد وقفیه و کتابهلری جمع و نشر ایتمك، مستقبل تدقیقات ایچون چوق فائدهلی اولاجقدر؛ اساساً بو مطالعه یالکز قارامانلیلر ایچون دکل، دیکر بوتون سلالهلر حقنده ده واردر. فی الحقیقه، آناطولی امارتلری تاریخی کبی چوق مجهول بر ساحهده، اونلرك حیات عمومیهسنی یاشاتهبیلهجك ترکیبی ماهیتده مونوغرافیلرك بر آن اول وجوده کلهبیلمهسی ایچون، اولا، بوکا لازم اولان صاغلام مادهلری میدانه قویمق ضرورتنی اصلا اونوتمامهلیدر. ایشته اوزون سنهلردن بری بو دوغرو نقطهٔ نظره تبعیتله ملی تاریخمزه چوق قیمتلی اثرلر قازاندیران محترم مؤلفه، بو خصوصده کی مستقبل تدقیقاته بر نقطهٔ حرکت خدمتنی کورهجك بویکی و کوزهل اثرندن دولایی بوتون علم عالمی تشکره بورجلودر.

3 1761 06979090 5

DR
481
K64